

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้จะกล่าวถึงเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นลำดับดังต่อไปนี้

2.1 ความเป็นมาและหลักการเกี่ยวกับการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.2 รูปแบบและการดำเนินงานเพื่อขยายโอกาสการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.3 การดำเนินงานโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

2.4 แนวการดำเนินงานของโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา

2.5 หลักการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนประถมศึกษา

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ความเป็นมาและหลักการเกี่ยวกับการขยายโอกาสทางการศึกษา

แนวคิดเกี่ยวกับการขยายโอกาสทางการศึกษา เริ่มจากโคลแมน (Coleman) และคนอื่น ๆ ได้จัดค้นคว้าความคิดเรื่องความเสมอภาคทางการศึกษาขึ้นในปี 1968 โดยได้เสนอผลงานวิจัยเรื่องความเสมอภาคของโอกาสทางการศึกษาในอเมริกา เขาได้ให้ความหมายของความเสมอภาคของโอกาสทางการศึกษาว่า "เป็นการให้การศึกษาแก่เด็กทั่วไปในระดับที่สามารถจะลดความเหลื่อมล้ำ ซึ่งเป็นผลมาจากสภาพทางบ้านของเด็ก และจะมีผลกระทบต่อชีวิตและการประกอบอาชีพของเด็กในอนาคต" (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ม.ป.ป.) แนวคิดเกี่ยวกับเสมอภาคทางการศึกษา ได้พัฒนามาตามลำดับ ซึ่งระยะแรก ๆ หมายถึงการที่ทุกคนควรได้รับการศึกษาเท่า ๆ กัน จนมาถึงปัจจุบัน ความเสมอภาคของโอกาสทางการศึกษา หมายถึงเสรีภาพที่มีหลักประกัน แก่บุคคลแต่ละคนให้ได้รับการศึกษาตลอดช่วงเวลาดำเนินตามความสามารถและสติปัญญาหรือการที่บุคคลทุกคนมีโอกาสได้รับบริการทางการศึกษา ที่มีคุณภาพทัดเทียมกัน (กรมวิชาการ, 2535)

รัฐให้ความสำคัญเรื่องความเสมอภาคทางการศึกษา จะเห็นได้จากแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ตั้งแต่ฉบับที่ 4 ถึงฉบับที่ 7 ได้กำหนดนโยบายไว้อย่างชัดเจน สรุปได้ว่ารัฐจะเร่งรัดการศึกษาภาคบังคับให้แก่ประชาชนอย่างทั่วถึงทุกท้องถิ่น การศึกษาที่มีคุณภาพระดับจะสนับสนุนให้ประชาชนมีโอกาสดำเนินการศึกษาโดยเสมอภาคกัน มุ่งกระจายสถานศึกษาทางวิชาชีพให้เพียงพอตามความต้องการของประเทศ มุ่งจัดการศึกษาให้แก่ผู้ด้อยฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม ปรับปรุงคุณภาพของแต่ละสถานศึกษาเพื่อให้เกิดความเสมอภาคทั้งในด้านโอกาสและคุณภาพทางการศึกษา และจากแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 ได้วางหลักความเสมอภาคทางการศึกษาไว้ดังนี้คือ ความเสมอภาคที่จะเข้ารับการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ความเสมอภาคในการได้รับการจัดทรัพยากรเพื่อการศึกษา และการเพิ่มงบประมาณทางการศึกษา

ความเสมอภาคในโอกาสที่จะเข้ารับการศึกษาระดับมัธยมศึกษา เป็นจุดสำคัญที่รัฐบาลต้องแก้ปัญหา เนื่องจากสาเหตุที่สังคมเปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรมเป็นสังคมอุตสาหกรรม ความต้องการแรงงานมีมากขึ้นทั้งแรงงานทั้งฝีมือ แรงงานไม่มีฝีมือ และแรงงานไร้ฝีมือคลื่นกันไปตามตาแหน่งหน้าที่ บทบาททางการศึกษาระดับมัธยมศึกษา มีผลต่อการจัดกำลังคนเข้าสู่ตลาดแรงงาน ที่ต้องการแรงงานที่มีคุณภาพสูงขึ้น เพื่อประชาชนมีรายได้ให้แก่ตนเองและรัฐมากขึ้น เป็นผลต่อเนื่องถึงความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจของประเทศ นั่นคือการให้โอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาแก่ประชาชนเพิ่มขึ้น

กองแผนงาน สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (2534) ได้กล่าวถึงการศึกษาขั้นพื้นฐานว่า การศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง การมีความรู้และทักษะเบื้องต้นที่จำเป็น เพื่อเป็นพื้นฐานให้เกิดการเรียนรู้ขั้นต่อไป และรวมถึงความรู้ทักษะขั้นพื้นฐานด้านอาชีพที่จะช่วยในการดำรงชีวิตตลอดทั้งความรู้และทักษะที่จะสร้างบุคคลให้มีคุณธรรม จริยธรรม และเจตคติที่พึงประสงค์เพื่อให้บุคคลนั้นสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ สามารถพัฒนาขีดความสามารถในการเรียนรู้ของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง เพิ่มความสามารถดำเนินชีวิตอย่างมีประโยชน์ มีศักดิ์ศรี มีความสำนึกผิดชอบต่อสังคมและมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมต่อไป

การศึกษาขั้นพื้นฐานจึงควรเน้นในเรื่องการสร้างคนให้รู้จักคิด รู้จักแก้ปัญหาและใฝ่ใจในการเรียนรู้ ทั้งนี้ถือเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องจัดให้กับประชาชนอย่างทั่วถึงและเพียงพอ โดยไม่จำกัดเพศ วัย สถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม รวมทั้งสนับสนุนให้ประชาชนทุกคนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานจัดการศึกษาเพื่อปวงชน

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจของประเทศไทย โดยเปลี่ยนจากสังคมเกษตรกรรมเป็นสังคมอุตสาหกรรมและความจำเป็นที่ต้องมีการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นเหตุผลที่สนับสนุนการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานจาก 6 ปี เป็น 9 ปี นั่นคือการส่งเสริมให้เด็กนักเรียนที่เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้ศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น อันเป็นนโยบายที่สำคัญของรัฐบาลและกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อเตรียมการขยายการศึกษาภาคบังคับออกเป็น 9 ปี (กระทรวงศึกษาธิการ, ม.ป.ป.)

แนวความคิดเกี่ยวกับการขยายการศึกษาภาคบังคับนั้นเห็นได้อย่างชัดเจน เริ่มจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) ที่ระบุว่ารัฐได้เน้นความจำเป็นในการจัดการศึกษาในระดับสูงกว่าประถมศึกษาเพิ่มขึ้น เพราะมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เป้าหมายของการพัฒนาการศึกษา จึงได้ระบุเป้าหมายการเพิ่มจำนวนนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นไว้ โดยกำหนดว่าจะขยายให้ได้เป็นร้อยละ 48 ของประชากรในกลุ่มอายุ และจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) ก็ได้ระบุว่าเด็กที่จบการศึกษาภาคบังคับแล้วนั้นไม่ได้ศึกษาต่อ ควรได้รับการสนับสนุนให้ศึกษาต่อให้มากที่สุดในระดับมัธยมศึกษาหรือในรูปแบบต่าง ๆ ที่สูงกว่าการศึกษาระดับประถมศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2532)

จากความคิดว่าการจัดการศึกษาภาคบังคับให้แก่ประชาชนเพียง 6 ปี ยังไม่สามารถตอบสนองต่อความเจริญก้าวหน้าของประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว หากได้มีการขยายการศึกษาภาคบังคับเป็น 9 ปี ก็จะทำให้ประชาชนมีความรู้พื้นฐานซึ่งสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงเป็นประเทศอุตสาหกรรมในอนาคต นั่นคือประชาชนมีความรู้พื้นฐานดี อันหมายถึงความรู้ในวิชาสามัญทั่วไป วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและความรู้ในวิชาชีพต่าง ๆ

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้พิจารณาและเสนอความคิดเห็นในการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับประถมศึกษาถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้นโดยไม่บังคับในระดับมัธยมศึกษาและได้เสนอต่อคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 1 กันยายน 2530 คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบตามแนวทางขยายการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2 ประการคือ

1. รัฐควรเร่งขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานไปถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้นโดยไม่บังคับไปก่อนเป็นเวลา 5 ปี นับตั้งแต่ปีงบประมาณ 2532 เป็นต้นไป โดยรูปแบบและมาตรการต่าง ๆ และส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนที่ด้อยฐานะทางเศรษฐกิจได้ศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นให้สูงขึ้น
2. ให้นำหน่วยงานที่รับผิดชอบติดตามประเมินผลการดำเนินงานในแต่ละที่ เพื่อปรับปรุงการดำเนินงานและหารูปแบบการจัดการศึกษาที่เหมาะสม (กองแผนงาน, 2531)

จากมติคณะรัฐมนตรีที่เห็นชอบในหลักการให้กระทรวงศึกษาธิการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยไม่บังคับในระดับมัธยมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการจึงได้มอบหมายให้กรมสามัญศึกษาเป็นผู้นำดำเนินงานตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยกำหนดเป้าหมายที่จะดำเนินการในโรงเรียนในเขตพื้นที่ยากจน 38 จังหวัด มีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อให้นักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้เข้าเรียนต่อในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีจำนวนสูงขึ้นโดยเฉพาะในเขตชนบทยากจน
2. เมื่อลดค่าใช้จ่ายของผู้ปกครองในการส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยเฉพาะในเขตชนบทยากจน
3. เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้เข้าศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนใกล้บ้านหรือได้รับความสะดวกในการเดินทาง
4. นักเรียนที่กำลังศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนเขตชนบทยากจน ระดับตำบล มีโอกาสช่วยเหลืองานบ้านในการประกอบอาชีพได้

และมีวิธีดำเนินงานตามโครงการขยายโอกาส ดังนี้ กำหนดให้โรงเรียนในโครงการมีการยกเว้นการเก็บเงินบำรุงการศึกษา จัดหนังสือเรียน และดำเนินการอื่นใดอันเป็นการช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายของผู้ปกครอง กำหนดให้มีการบริหารหลักสูตรในรูปแบบกึ่งระบบโรงเรียนเพิ่มขึ้นอีกรูปแบบหนึ่ง โดยให้นักเรียนได้เรียนภาคทฤษฎีที่โรงเรียนและภาคปฏิบัติที่ไร่ นา สวน สถานประกอบการหรือช่วยผู้ปกครองที่บ้าน อาจแบ่งเวลาเป็นครึ่งวันเรียนภาคทฤษฎี อีกครึ่งวันเรียนภาคปฏิบัติหรือจัดเวลาเรียนให้เหมาะสมกับฤดูกาลในการประกอบอาชีพของผู้ปกครอง โดยมุ่งหวังให้นักเรียนได้ช่วยผู้ปกครองอย่างเต็มที่

ในการดำเนินงานดังกล่าวของกรมสามัญศึกษา ปรากฏผลเป็นไปอย่างช้าช้ามากและมีนักเรียนไม่ได้เรียนต่อถึง 49,137 คน เนื่องจากข้อจำกัดในการดำเนินงานได้แก่ งบประมาณไม่เพียงพอ การใช้ทรัพยากรร่วมกันของหน่วยงาน มีระบบระเบียบขั้นตอนทำให้เป็นอุปสรรคในการดำเนินงาน ประชาชนยังไม่ตระหนักถึงคุณค่าในการศึกษา จึงไม่สนับสนุนให้บุตรหลานได้ศึกษาต่อ และเนื้อหาสาระของการเรียนไม่ตอบสนองความต้องการในการดำรงชีวิตการประกอบอาชีพ

รัฐมีความจำเป็นต้องเร่งดำเนินการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานให้เยาวชนได้รับการศึกษาเพิ่มขึ้นจากชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อีก 3 ปีโดยด่วน แต่ต้องดำเนินการแก้แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2520 และพระราชบัญญัติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้องกัน ในช่วงเวลาที่ผ่านมาดำเนินการแก้ไขนั้น เพื่อหารูปแบบที่เหมาะสม จึงได้กำหนดให้มีโครงการนำร่องขยายการศึกษาภาคบังคับขึ้น

(สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2533) โครงการนี้ร้องขอให้นำนโยบายที่ตีความพร้อมเป็นปี ๆ ไป โดยยังไม่บังคับและไม่เก็บค่าเล่าเรียน ให้สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติดำเนินการต่อไปอีก 3 ปี เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2533 จนถึงปี พ.ศ. 2535 จึงเปลี่ยนเป็นโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้เป็นการศึกษาภาคบังคับต่อไป

2.2 รูปแบบและการทำงานเพื่อขยายโอกาสการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.2.1 รูปแบบการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2532) ได้เสนอรูปแบบและวิธีการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำหรับผู้ที่จบประถมศึกษาปีที่ 6 ไว้ดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรูปแบบและวิธีการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.1 ความหมายของการศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง การศึกษาที่ทุกคนควรจะได้รับเพื่อให้มีความรู้ความสามารถเพียงพอที่จะเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต รวมทั้งการดำรงตนเป็นพลเมืองดี และมีพื้นฐานที่จะศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม หรือศึกษาต่อในระดับสูงต่อไป

1.2 หลักในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.2.1 ยึดหลักการสนองความแตกต่างระหว่างบุคคลทั้งฐานะครอบครัวและสภาพแวดล้อมความเป็นอยู่ แต่ในขณะเดียวกันจะต้องมีส่วนที่ผู้เรียนได้รับความรู้และประสบการณ์และสมรรถภาพพื้นฐานอย่างเดียวกัน ในฐานะที่เป็นคนไทย ไม่ว่าจะเรียนอยู่ในโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในส่วนใดของประเทศก็ตาม

1.2.2 สาระของพื้นฐานมีลักษณะผสมผสานอย่างได้สัดส่วนระหว่างวิชาการวิชาชีพและวิชาสมรรถภาพพื้นฐาน อันจะทำให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์จากการศึกษาสามารถแสดงให้เห็นความแตกต่างไปจากผู้ที่ไม่ได้เรียนในระดับการศึกษาอย่างชัดเจน

1.2.3 การจัดกิจกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้ปกครอง สถานประกอบการ หน่วยงานทั้งภาครัฐบาลและเอกชน ตลอดจนชุมชนและท้องถิ่น โดยสามารถระดมทรัพยากรจากหน่วยงานต่าง ๆ มาใช้ในการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้มากที่สุด

1.2.4 จุดหมายของการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1) มุ่งตอบสนองความต้องการของแต่ละบุคคล ความแตกต่างระหว่างบุคคลและสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น รวมทั้งสามารถนำไปสู่การแก้ปัญหาของท้องถิ่น

2) มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถปรับตัว เข้ากับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสม

3) มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรม มีคุณภาพชีวิต สร้างสรรค์จรรโลงวัฒนธรรมอันดีงาม บำเพ็ญตนเป็นประโยชน์แก่ชุมชน รวมทั้งอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

1.2.5 รูปแบบและวิธีการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1) แนวปฏิบัติในการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ดำเนินการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐาน จากชั้นประถมศึกษาไปจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยวิธีไม่บังคับ และใช้ทรัพยากรจากภาครัฐ เอกชนและหน่วยงานหรือองค์การระหว่างประเทศ มาสนับสนุนอย่างมีประสิทธิภาพ

2) กลุ่มเป้าหมาย

มุ่งให้เด็กและเยาวชนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ทั้งที่จบมาก่อนแล้วและเพิ่งจบการศึกษา ไม่มีโอกาสเข้าศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น กลุ่มเด็กและเยาวชนผู้ด้อยโอกาสทั้งในชุมชนเมือง และชุมชนชนบทห่างไกลจะได้รับการสนับสนุนเป็นพิเศษ

3) มาตรการ

(1) พัฒนาหลักสูตรและวิธีการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น ให้มีความยืดหยุ่นสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ตลอดจนความแตกต่างระหว่างบุคคลสนองความต้องการของผู้เรียนให้มากขึ้น เปิดโอกาสให้ผู้เรียน เรียนได้ตามความถนัด ความสนใจและเปิดโอกาสให้นานท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรมากขึ้น โครงสร้างของหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่ปรับปรุงควรประกอบด้วยกลุ่มวิชา 3 กลุ่มใหญ่ ๆ ดังนี้

ก. กลุ่มสมรรถภาพพื้นฐาน ประกอบด้วย วิชาพื้นฐานทั่วไปและวิชาแกน ซึ่งเป็นวิชาที่มีเนื้อหาสาระในการสร้างเสริมให้ผู้เรียนทุกคนได้รับการเรียนรู้อย่างเดียวกัน เพื่อความเป็นพลเมืองดี มีคุณภาพ มีคุณธรรมและมีความสามารถที่จะดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความสุขในวิถีทางของการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม เช่น กลุ่มวิชาภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์ กลุ่มวิชาสังคมศึกษาและกลุ่มวิชาพัฒนาบุคลิกภาพ ซึ่งมีหลานามัย ศิลปศึกษาและกิจกรรมต่าง ๆ

ข. กลุ่มวิชาการ มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะทางวิชาการ สำหรับการศึกษาต่อ เช่น กลุ่มวิชาภาษา กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ ฯลฯ ที่ต่อเนื่องจากที่เรียนในกลุ่มสมรรถภาพพื้นฐาน

ค. กลุ่มประสบการณ์อาชีพ มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับอาชีพ ที่จะสามารถไปประกอบอาชีพของตนเองหรือสามารถช่วยผู้ปกครองประกอบอาชีพของครอบครัวได้ เช่นกลุ่มวิชาชีพและรูปแบบการจัดการเรียนวิชาอาชีพที่ได้จากการวิจัยของกรมวิชาการ ทั้งนี้การจัดหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นจะต้องสอดคล้องและต่อเนื่องจากหลักสูตรประถมศึกษา

(2) นำนวัตกรรมด้านการพัฒนาหลักสูตรการสอนและเทคโนโลยีทางการศึกษามาใช้ในการจัดโปรแกรมการเรียนการสอนให้หลากหลายและคล่องตัว รวมทั้งมีการอบรมครูผู้ปฏิบัติการสอนให้สามารถนำหลักสูตรไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(3) การจัดการเรียนการสอน

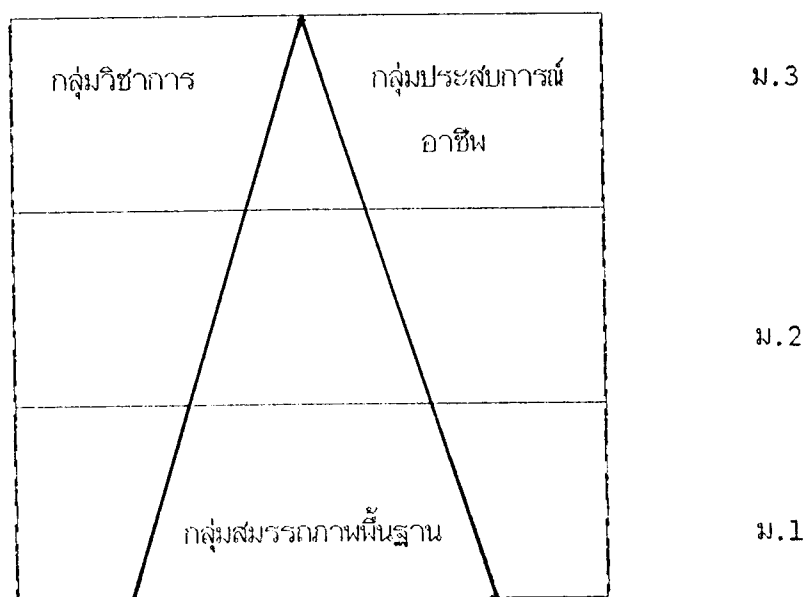
ก. ไม่ยึดเวลาหรือชั้นปีเป็นหลัก แต่จะยึดผลสัมฤทธิ์ในสมรรถภาพของผู้เรียนเป็นหลัก ผู้เรียนสอบผ่านเนื้อหาวิชาใดไปแล้วก็สะสมผลการเรียนวิชานั้น ๆ ไว้ได้

ข. การเรียนกลุ่มสมรรถภาพพื้นฐาน ผู้เรียนทุกคนจะต้องเรียนอย่างเดียวกัน

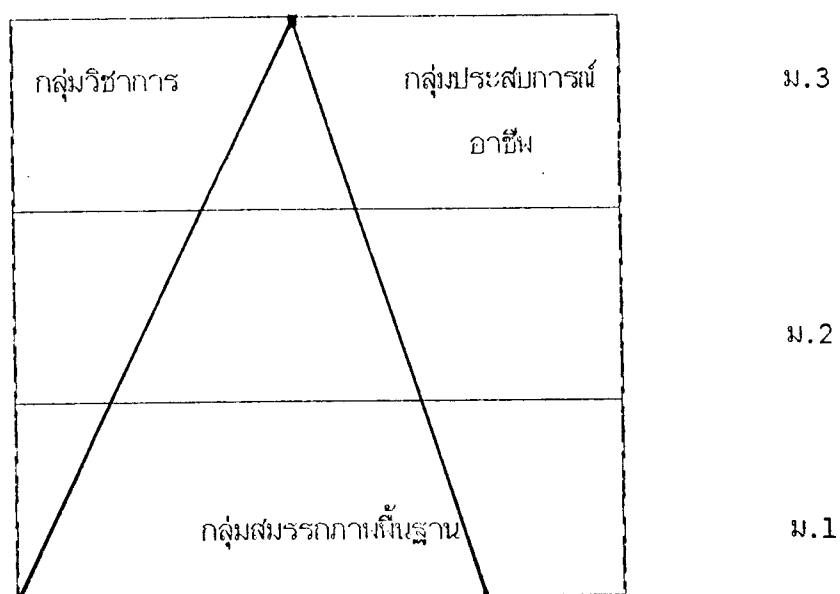
ค. การเรียนกลุ่มวิชาและกลุ่มประสบการณ์อาชีพ ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนได้มากหรือน้อยตามความถนัดและความสนใจ อาจเลือกเรียนวิชาในกลุ่มประสบการณ์อาชีพในสัดส่วนที่มากแล้วเลือกเรียนวิชาในกลุ่มวิชาการในสัดส่วนที่น้อยหรือจะเลือกเรียนวิชาในกลุ่มประสบการณ์อาชีพในสัดส่วนที่น้อยแล้วเรียนวิชาในกลุ่มวิชาการในสัดส่วนที่มากก็ย่อมทำได้ เน้นการสอนวิชาอาชีพที่สอดคล้องกับอาชีพในท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีรายได้ระหว่างเรียนอันเป็นการช่วยเหลือเศรษฐกิจของครอบครัวได้

ง. จัดกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติควบคู่กันไป สำหรับการปฏิบัตินั้นอาจจัดกิจกรรมที่โรงเรียนในสถานประกอบการในท้องถิ่นหรือที่บ้านก็ได้

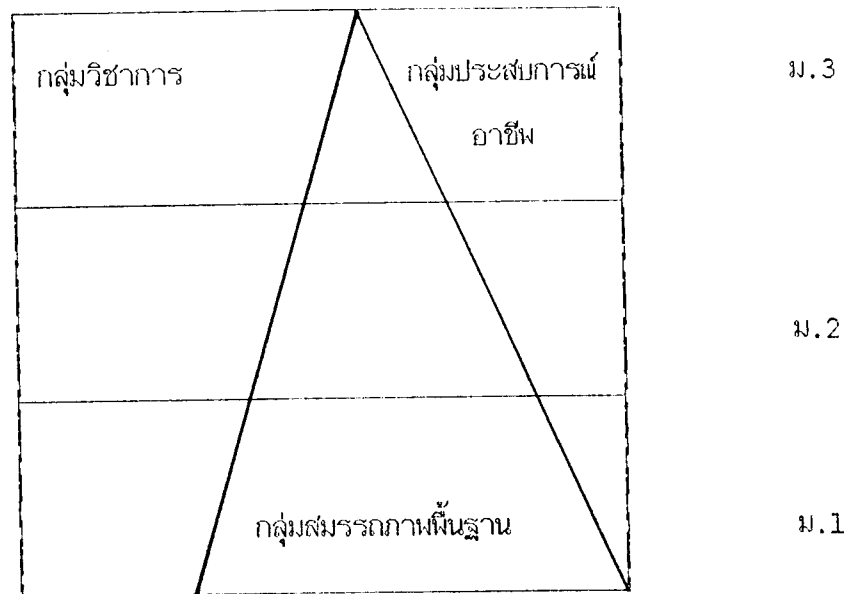
แผนภูมิตัวอย่างโครงสร้างของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1-3)

แผนภูมิที่ 1 กรณีเลือกเรียนกลุ่มวิชาการและกลุ่มประสบการณ์อาชีพในสัดส่วนเท่า ๆ กัน

แผนภูมิที่ 2 กรณีเลือกกลุ่มประสบการณ์อาชีพในสัดส่วนที่มากกว่ากลุ่มวิชาการ

แผนภูมิที่ 3 กรณีเลือกกลุ่มวิชาการในสัดส่วนที่มากกว่ากลุ่มประสบการณ์อาชีพ

(4) จัดให้มีระบบเทียบหน่วยการเรียนรู้ของกลุ่มวิชาการประสบการณ์อาชีพให้ผู้เรียนสามารถนำผลการทำงานอาชีพที่อยู่บ้านหรือในสถานประกอบการมาเทียบเป็นหน่วยการเรียนรู้ได้และสามารถถ่ายโอนหน่วยการเรียนรู้ได้ระหว่างการเรียนในสถานศึกษาสังกัดเดียวกันและต่างสังกัด รวมทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน

(5) มีการพัฒนาจัดระบบการบริหารโรงเรียน เพื่อให้บุคคลและผู้เกี่ยวข้องของโรงเรียน ให้มีความรู้ความเข้าใจในวิธีดำเนินงานและสามารถดำเนินการตามบทบาทได้อย่างถูกต้องครบถ้วน

(6) ปรับปรุงวิธีการเรียนการสอนของครู อาจารย์ให้สามารถดำเนินการจัดการเรียนการสอนตามโครงสร้างหลักสูตรที่กำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยให้ผู้เรียนต้องเรียนวิชาชีพอย่างน้อย 1 อาชีพ ตามความต้องการของท้องถิ่น

(7) พัฒนาระบบการวัดและประเมินผลและมีแนวทางที่ชัดเจนและสามารถดำเนินการให้เหมาะสมสอดคล้องกับวิธีการเรียนการสอนที่กำหนดไว้ได้

(8) ผลิตค่าใช้จ่ายของผู้ปกครองของเด็กและเยาวชนที่ต่อয়ฐานะทางเศรษฐกิจ เช่น ให้ทุนการศึกษา การยกเว้นค่าบำรุงการศึกษา การจัดการบริการสื่อการเรียนและพ่อนปรนในเรื่องแต่งเครื่องแบบ การจัดหาหนังสือและที่พักอาศัย จัดอาหารกลางวันและให้มีรายได้ระหว่างเรียน

(9) จัดให้มีระบบการประชาสัมพันธ์และรณรงค์เพื่อให้ผู้ปกครองและเด็ก เห็นความจำเป็นของการศึกษาและเห็นประโยชน์ของการเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ให้เห็นในลักษณะเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจนว่าผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจะมีความรู้ความสามารถในการปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ได้ดีขึ้น โดยให้มีการประชาสัมพันธ์เรื่องนี้ตั้งแต่ระดับชาติลงไปจนถึงท้องถิ่น

4) ทรัพยากรที่ใช้ดำเนินการเรียนการสอน

ระบบทรัพยากรท้องถิ่นทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน มาใช้ดำเนินการจัดการเรียนการสอนในการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

(1) สถานที่และวัสดุอุปกรณ์

ก. ให้โรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา กำหนดพื้นที่บริการเพื่อรับนักเรียน ทั้งที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มาก่อนแล้วและเพิ่งจบจากโรงเรียนประถมศึกษาในเขตพื้นที่บริการที่ประสงค์จะเรียนต่อมัธยมศึกษาตอนต้น เข้าศึกษาทุกคน และให้นักเรียนในเขตพื้นที่บริการที่มีสิทธิ์ได้รับทุนการศึกษาหรือได้รับการยกเว้นค่าบำรุงการศึกษา และได้รับความช่วยเหลือด้านอื่น ๆ ตามควรแก่กรณี อย่างไรก็ตามผู้ที่อยู่นอกเขตพื้นที่บริการก็มาเข้าเรียนได้

ข. โรงเรียนอาจจะขยายสถานที่เรียนเป็นหน่วยเรียน โรงเรียนสาขาในโรงเรียนประถมศึกษา ที่วัดหรือสถานที่อื่น ๆ ที่มีความเหมาะสมและนักเรียนสามารถเรียนได้สะดวกที่สุด สำหรับพระสงฆ์ สามเณรนั้นสนับสนุนให้เรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

(2) บุคลากร

โรงเรียนควรขอความร่วมมือจากพระภิกษุ และบุคลากรจากภาครัฐบาลและภาคเอกชน ที่มีความเหมาะสมมาช่วยในการจัดการเรียนการสอนอย่างกว้างขวาง

(3) งบประมาณ

ใช้งบประมาณในการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ซึ่งควรจะได้รับสนับสนุนเป็นพิเศษ เพื่อให้สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งระดมหาแหล่งเงินช่วยเหลือมูลนิธิ องค์กรกุศล ทั้งในและต่างประเทศมาสนับสนุนในการจัดการศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อเป็นทุนการศึกษาแก่ผู้ด้อยฐานะทางเศรษฐกิจ

(4) องค์กรที่เกี่ยวข้อง

กระทรวงศึกษาธิการรับผิดชอบในการกำหนดนโยบายและแผนในการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมทั้งวางมาตรการต่าง ๆ เพื่อให้มีการตามนโยบายและแผนที่กำหนดไว้ได้อย่างมี

ประสิทธิภาพ แล้วมอบให้คณะกรรมการการศึกษา ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม จังหวัดทุกจังหวัดรับไป ประสานงาน เพื่อดำเนินการตามรูปแบบและวิธีการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่กำหนดไว้

(5) องค์ประกอบที่มีผลต่อความสำเร็จ

การดำเนินการตามแนวปฏิบัติในการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานและประสบผลสำเร็จ ก็ต่อเมื่อมีการดำเนินการตามมาตรการที่กำหนดไว้อย่างครบถ้วน และนอกจากนั้นยังมีความจำเป็น จะต้องมีการดำเนินการในเรื่องอื่น ๆ ซึ่งจะ เป็นส่วนเสริมให้การดำเนินการขยายการศึกษาขั้น พื้นฐาน เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังนี้

- เรื่องการบริหารและการจัดการ

ก. กระทรวงศึกษาธิการต้องเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินการจัดทำโครงการ ขยายการศึกษาขั้นพื้นฐาน และมอบหมายให้หน่วยงานในสังกัดที่มีหน้าที่จัดการศึกษา รับผิดชอบ ไปดำเนินการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างกว้างขวางตามความพร้อมและศักยภาพแต่ละหน่วยงาน โดยจัดทำเป็นโครงการย่อยเพื่อรองรับทั้งนี้จะต้องจัดระบบให้แต่ละหน่วยงานมีการประสานกันและ ดำเนินงานในทิศทางเดียวกันภายใต้กรอบการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานของกระทรวงที่กำหนดไว้

ข. กำหนดให้องค์กรสัมมวลชนของรัฐและเอกชน รวมทั้งองค์กรอื่นในชุมชน เช่น สภาตำบล วัด ฯลฯ ทำหน้าที่รณรงค์โดยจัดทำโครงการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในท้องถิ่นเห็น ประโยชน์ของการศึกษา และส่งเสริมสนับสนุนให้บุตรหลานได้รับการศึกษาสูงกว่าระดับประถม ศึกษา มากขึ้น

ค. จัดให้มีระบบการแนะแนวการศึกษา และอาชีพที่มีประสิทธิภาพในโรงเรียน ประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในโรงเรียน รวมทั้งมีการผลิตครูแนะแนวและพัฒนาครูประจำการใน สถานศึกษาต่าง ๆ ให้มีความรู้ความสามารถในการแนะแนวการศึกษาและอาชีพ

- การประสานงาน

กระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานในสังกัดทำหน้าที่ประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อขอความร่วมมือในการดำเนินการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งจะต้องมีการประ สานงานและร่วมมือกันตั้งแต่ระดับกระทรวงลงไปถึงระดับกรม หน่วยงานระดับจังหวัดและระดับ ปฏิบัติงานในท้องถิ่น ดังนี้

ก. ระดับกระทรวงและระดับกรม มีการประสานงานด้านนโยบายและสิ่งการให้ หน่วยงานในสังกัดให้ความร่วมมือกับกระทรวงศึกษาธิการ และกรมในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในการดำเนินการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐาน เช่น กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงอุตสาหกรรม

กระทรวงการคลัง กระทรวงมหาดไทย กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงสาธารณสุข และกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ข. ระดับจังหวัด หน่วยงานระดับจังหวัดรับนโยบายจากระดับกระทรวงและกรมในสังกัดแล้วให้ความร่วมมือในการดำเนินการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีคณะกรรมการการศึกษา การศาสนาและศิลปวัฒนธรรมจังหวัด เป็นผู้ประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ เช่น เกษตรจังหวัด สหกรณ์จังหวัด อุตสาหกรรมจังหวัด พาณิชย์จังหวัด สาธารณสุขจังหวัด คลังจังหวัด แรงงานจังหวัด สหกรณ์จังหวัด สภาหอการค้า สภาอุตสาหกรรม สภาจังหวัด ฯลฯ โดยให้ความร่วมมือกันในด้านต่าง ๆ เช่น การเป็นวิทยากร ผู้สอน และอำนวยความสะดวกด้านอื่น ๆ

ค. ระดับปฏิบัติงานหรือระดับสถานศึกษาคือ โรงเรียนและโรงเรียนประถมศึกษาในฐานะที่เป็นผู้รับนโยบาย จะต้องประสานงานกับสมาคมหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องและกระตุ้นให้ประชาชนส่งบุตรหลานเข้ารับการศึกษาระดับมัธยมศึกษา และระดมทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้ในการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มากยิ่งขึ้น

- บุคลากร

ต้องมีการระดมบุคลากรจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน รวมทั้งชุมชนมาช่วยกัน เช่น บุคลากรภาครัฐบาลได้แก่ เกษตรจังหวัด เกษตรอำเภอ เกษตรตำบล สหกรณ์จังหวัด สหกรณ์อำเภอ อุตสาหกรรมจังหวัด พาณิชย์จังหวัด สาธารณสุขจังหวัด สาธารณสุขอำเภอ ฯลฯ ภาคเอกชน ได้แก่ สภาหอการค้า สภาอุตสาหกรรม สภาจังหวัด บุคลากรจากสถานประกอบการต่าง ๆ อาสาสมัคร มูลนิธิ พระสงฆ์ รวมทั้งผู้ปกครองนักเรียน

- งบประมาณและทรัพยากร

- กระทรวงศึกษาธิการควรให้การประสานงานกับกระทรวงการคลัง เพื่อให้มีการดำเนินการปรับปรุงระเบียบการเบิกจ่ายเงินรายได้ของสถานศึกษา เพื่อให้สถานศึกษาช่วยตัวเองในการหารายได้และสามารถนำรายได้มาใช้จ่ายในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานได้อย่างคล่องตัว เช่น รายได้จากการบริจาค รายได้จากการนำทรัพย์สินของสถานศึกษาไปหาผลประโยชน์ รายได้จากการจัดกิจกรรมของนักเรียนและครู นอกจากนั้นควรมีการรณรงค์หาแหล่งความช่วยเหลือจากองค์กรการกุศลทั้งภายในและภายนอกประเทศเพื่อขอรับบริจาคในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้หารายได้มาสมทบเป็นค่าอุปกรณ์การศึกษา ทุนการศึกษา ฯลฯ เพื่อให้การดำเนินการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

การดำเนินงานเพื่อขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

จากแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานรัฐบาลโดยกระทรวงศึกษาธิการ จึงได้ดำเนินการขยายโอกาสทางการศึกษา เพื่อให้ประชากรได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานสูงขึ้นโดยให้หน่วยงานในสังกัดตลอดจนประสานงานกับกระทรวงมหาดไทย ซึ่งมีโรงเรียนในความรับผิดชอบ คือ โรงเรียนในสังกัดเทศบาลและเมืองพัทยา ร่วมกันดำเนินงานตามโครงการ ดังรายละเอียดต่อไปนี้ (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น, 2535)

กรมสามัญศึกษา

กรมสามัญศึกษาได้ดำเนินงานเพื่อขยายโอกาสทางการศึกษาภายใต้โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งมีระยะเวลาดำเนินการตั้งแต่ พ.ศ. 2530-2534 โดยในปี 2530 นั้นได้ดำเนินการเฉพาะในพื้นที่เป้าหมายชนบทยากจน 38 จังหวัดและในปี พ.ศ. 2531-2534 ได้ขยายขอบข่ายการดำเนินงานครอบคลุมไปยังจังหวัดอื่นทั่วประเทศ โดยมีสาระสำคัญของโครงการดังนี้

1. วัตถุประสงค์ของโครงการ

- 1.1 เพื่อสร้างศรีท้าวและเจตคติที่ดีต่อศึกษาระดับมัธยมศึกษา
- 1.2 เพื่อให้นักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในเขตชนบทได้เข้าศึกษาต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มากยิ่งขึ้น
- 1.3 เพื่อลดค่าใช้จ่ายของผู้ปกครองในการส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโดยเฉพาะในเขตชนบท

2. เป้าหมาย

- 2.1 จำนวนนักเรียนในโครงการทั้งสิ้น 718 โรงเรียน จำแนกได้ 5 รุ่น ตามปีที่เข้าร่วมโครงการ คือรุ่นที่ 1 ปีการศึกษา 2530 จำนวน 225 คน รุ่นที่ 2 ปีการศึกษา 2531 จำนวน 93 โรงเรียน รุ่นที่ 3 ปีการศึกษา 2532 จำนวน 82 โรงเรียน รุ่นที่ 4 ปีการศึกษา 2533 จำนวน 106 โรงเรียน และรุ่นที่ 5 ปีการศึกษา 2534 จำนวน 212 โรงเรียน

2.2 จำนวนนักเรียนตามแผนการรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ปีการศึกษา 2530 จำนวน 28,030 คน ปีการศึกษา 2531 จำนวน 45,865 คน ปีการศึกษา 2532 จำนวน 83,505 คน ปีการศึกษา 533 จำนวน 85,570 คน

3. มาตรการดำเนินการ

- 3.1 มาตรการพัฒนาและส่งเสริมการบริหารงานโครงการ
- 3.2 มาตรการลดค่าใช้จ่ายของผู้ปกครอง
- 3.3 มาตรการส่งเสริมให้นักเรียนช่วยตนเองและครอบครัว
- 3.4 มาตรการส่งเสริมคุณภาพการเรียนการสอน
- 3.5 มาตรการส่งเสริมการศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชน

4. ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา

4.1 ผลการรับนักเรียน

ในปีการศึกษา 2530 ซึ่งมีโรงเรียนเข้าโครงการจำนวน 225 โรงเรียนสามารถรับนักเรียนได้เพิ่มขึ้น 6,519 คน ปีการศึกษา 2531 เข้าโครงการอีก 93 โรงเรียน รวม 318 โรงเรียน รับนักเรียนได้เพิ่มขึ้น 6,170 คน ปีการศึกษา 2532 เข้าโครงการเพิ่มอีก 82 โรงเรียน รวมกับรุ่นที่ 1-2 เท่ากับ 400 โรงเรียน รับนักเรียนได้เพิ่มขึ้นทั้งสิ้น 11,673 คน

4.2 การจัดการเรียนการสอน

ในปีการศึกษา 2532 จากข้อมูลของโรงเรียนที่เข้าโครงการ 389 โรงเรียน พบว่าโรงเรียนที่เปิดสอนหลักสูตรปกติเพียงอย่างเดียว 276 โรง หรือร้อยละ 70.95 เปิดสอนหลักสูตรกึ่งระบบโรงเรียนเพียงอย่างเดียว 11 โรงเรียนหรือร้อยละ 2.83 และเปิดสอนทั้งหลักสูตรปกติและหลักสูตรกึ่งระบบโรงเรียน 102 โรงเรียนหรือร้อยละ 26.22

กรมการศึกษานอกโรงเรียน

กรมการศึกษานอกโรงเรียนได้ดำเนินงานเพื่อขยายโอกาสทางการศึกษา ภายใต้อโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นนอกโรงเรียน) โดยเริ่มดำเนินการในปี 2533 สำคัญของการดำเนินการ มีดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมาย

- 1.1 เด็กและเยาวชนที่จบการศึกษาภาคบังคับแต่ไม่ได้ศึกษาต่อ
- 1.2 กลุ่มเป้าหมายที่มีสภาพปัญหาเฉพาะ เช่น ชนกลุ่มน้อยและประชาชนในพื้นที่

เป้าหมายตามนโยบายความมั่นคงของชาติ ประชาชนในชุมชนแออัด ทหารกองประจำการผู้ต้อง
ทำงานเรือนจำ คนพิการ เด็กเร่ร่อน เด็กชายหญิงมาลัย เด็กในสถานที่ก่อสร้าง ฯลฯ

2. หลักสูตร

หลักสูตรที่ใช้ในการดำเนินงานมี 3 ประเภทคือ หลักสูตรทางการศึกษานอก
โรงเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2530 ซึ่งมีวิธีเรียนแบบทางไกล แบบตนเองและแบบ
ชั้นหลักสูตรประกาศนียบัตรอาชีพ พ.ศ. 2533 มี ปอ.1 ปอ.2 และ ปอ.3 และ หลักสูตรพิเศษ

3. เป้าหมายการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร

3.1 หลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2530

เป้าหมาย ปีการศึกษา 2533 กำหนดเพิ่มปริมาณนักเรียนจากปีก่อน (2532) ร้อยละ 30 ใน
การเรียนแบบทางไกล ร้อยละ 22 ใน การเรียนแบบตนเอง และการเรียนแบบชั้นเรียนกำหนดให้
เพิ่มปริมาณขึ้นเป็นร้อยละ 7 นอกจากนั้นแผนปฏิบัติการระยะสั้นของโครงการยังได้กำหนดเป้าหมาย
จำนวนนักเรียนระหว่างปีการศึกษา 2532-2534 เป็นจำนวน 25,760 คน 27,110 คน และ
27,100 คน ตามลำดับ

3.2 หลักสูตรประกาศนียบัตรอาชีพ พ.ศ. 2533 คาดหวังได้ว่าเมื่อเรียนจบ
หลักสูตร ปอ.1 ผู้เรียนจะเริ่มมีรายได้ระหว่างเรียน เมื่อเรียนจบหลักสูตร ปอ.2 ผู้เรียนจะ
สามารถพัฒนาอาชีพให้ดีขึ้นได้ และเมื่อเรียนจบหลักสูตร ปอ.3 ผู้เรียนจะสามารถขยายขอบข่าย
อาชีพของคนไปสู่ชุมชนได้

3.3 หลักสูตรพิเศษ ซึ่งแผนปฏิบัติการระยะสั้นได้กำหนดจำนวนนักเรียน
ระหว่างปีการศึกษา 2532-2534 ไว้จำนวนปีละ 4,100 คน แต่ในปัจจุบันหลักสูตรดังกล่าวอยู่ใน
ระหว่างการปรับปรุงและพัฒนา

กระทรวงมหาดไทยโดยกรมการปกครอง

เมื่อวันที่ 4 กันยายน 2533 คณะรัฐมนตรีมีมติให้โรงเรียนในสังกัดเทศบาล
และเมืองพัทยา ดำเนินการขยายโอกาสทางการศึกษาไม่บังคับต่อไปอีก 3 ปี เริ่มดำเนินการ
ตั้งแต่ปีการศึกษา 2534 เป็นต้นไป

สำหรับการปฏิบัติงานในเรื่องนี้ สำนักงานการศึกษาท้องถิ่น กรมการปกครอง
กระทรวงมหาดไทย ได้วางแนวทางการดำเนินงานดังนี้

1. เปิดทำการสอนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับ
ปรับปรุง พ.ศ. 2533)

2. ปีการศึกษา 2534 เปิดทำการสอน 12 เทศบาล ๆ ละ 1 โรงเรียน
โรงเรียนละ 1 ห้องเรียน นักเรียนประมาณ 30-40 คน จัดแบบสหศึกษาเรียนมัธยมศึกษาปีที่
1-2-3

3. การคัดเลือกโรงเรียน ควรเป็นโรงเรียนที่มีผลสำเร็จทางด้านการจัดการ
เรียนการสอนและค่านึงถึง

3.1 ผู้บริหารโรงเรียนและคณะกรรมการมีความกระตือรือร้นเสียสละ

3.2 ผู้ปกครองนักเรียนและประชาชนในท้องถิ่นสนใจและให้การสนับสนุน

4. การจัดครูเข้าสอนในระดับมัธยมศึกษาให้คัดเลือกจากครูประถมศึกษาที่มีอยู่
แล้วตามวิชาเอก ถ้าไม่สามารถกระทำได้ให้พิจารณาครูที่มีความชำนาญและมีประสบการณ์การสอน
ในแต่ละสาขาวิชาที่ทำหน้าที่เป็นครูผู้สอน

2.3 การดำเนินงานโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานของสำนักงานคณะกรรมการ การประถมศึกษาแห่งชาติ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2535) ระบุว่า

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ระยะที่ 6 รัฐบาลได้เริ่มดำเนินการขยาย
โอกาสทางการศึกษา เร่งรัดให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมมือกันเร่งรัดให้เด็กเข้าเรียนระดับมัธยม
ศึกษาตอนต้นให้มากขึ้น เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2533 คณะรัฐมนตรีได้มีมติให้ขยายการศึกษาภาค
บังคับออกไปอีก 3 ปี โดยประกาศในท้องที่ที่มีความพร้อมเป็นปี ๆ ไป ดังนั้น

กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศนโยบายขยายโอกาสทางการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา
ตอนต้นตามเจตนารมณ์ของรัฐบาล โดยกำหนดเป้าหมายไว้ว่า จะพยายามให้นักเรียนที่จบ ป.6
ได้เรียนต่อ มัธยมศึกษาปีที่ 1 ครบร้อยละ 100 ในปี พ.ศ. 2540 ดังนั้นจึงได้เริ่มดำเนินการ
โครงการนี้ตั้งแต่ปีการศึกษา 2533 โดยมติรัฐมนตรีให้โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน
คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ทดลองเปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียน
ประถมศึกษาจังหวัดละ 3 โรงเรียน ภายใต้โครงการนำร่องขยายการศึกษาภาคบังคับ โดยเปิด
ในปีการศึกษา 2533-2534 รวมทั้งสิ้น 210 โรงเรียน เป็นผลให้สถิติการเข้าเรียนต่อระดับ
มัธยมศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เพิ่มขึ้นร้อยละ 53.65 ในปีการศึกษา 2533
เป็นร้อยละ 59.2 ในปีการศึกษา 2534

ด้วยเหตุที่ประชากรกลุ่มใหญ่ของประเทศอยู่ในชนบทห่างไกล ด้วยโอกาสในทุกทางกอบร
ทั้งสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติมีโรงเรียนกระจายอยู่ทั่วทุกภาคของประเทศ
กระทรวงศึกษาธิการจึงขออนุมัติจากคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2534 ให้สำนักงาน
คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติเปิดสอนระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาในปี
การศึกษา 2534 เพิ่มเติมอีก 1,150 โรงเรียน และ ศ.ดร.ก่อ สวัสดิ์พาณิชย์ รัฐมนตรีว่า
การกระทรวงศึกษาธิการ ได้ยกเลิกโครงการนำร่องขยายการศึกษาภาคบังคับและเปลี่ยนรูปเป็น
โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาอย่างสมบูรณ์ รวมโรงเรียนที่เปิดแล้วทั้งสิ้น 1,300 โรงเรียน
มีห้องเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 1,800 ห้องเรียน

ในแผนพัฒนาการศึกษา ระยะที่ 7 (2535-2539) จะเปิดขยายชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
เพิ่มเติมตามเป้าหมายที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดจำนวน 4,200 ห้องเรียนและในปีการศึกษา
2539 จะสามารถเพิ่มอัตราการเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ได้ถึงร้อยละ 98 โดยสำนักงาน
คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ มีส่วนร่วมเพิ่มอัตราการเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงร้อยละ
14.3 และคาดว่าปีการศึกษา 2540-2544 จะสามารถเพิ่มอัตราการเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
ถึงร้อยละ 100 ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 เป้าหมายอัตราการเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ปีการศึกษา 2535-2540

แผนระยะที่ 7	2535	2536	2537	2538	2539	2540
อัตราการเรียนต่อ ม.1 ในระบบ ไม่รวม สปช.	57.8	62.4	67.6	71.6	73.6	74.0
อัตราการเรียนต่อ ม.1 รวมทั้ง สปช. เปิดขยายเพิ่ม	65.7	73.9	82.5	86.2	87.9	88.0
อัตราการเรียนต่อ ม.1 รวมทั้ง ในและนอกระบบ (รวม กศน.)	69.4	79.5	89.8	95.1	98.3	100.0

จุดมุ่งหมาย

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ดำเนินโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เด็กเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้เรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคม เพื่อให้มีโอกาสนำพัฒนาทักษะในวิชาชีพที่ตนมีความถนัดและสนใจ สำหรับการพัฒนาคณาภพชีวิตที่ดีขึ้นต่อไป

เป้าหมาย

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กำหนดเป้าหมายดำเนินการ ตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ดังนี้

1. ด้านปริมาณ

1.1 ปีการศึกษา 2533 ดำเนินงานโครงการนำร่องขยายการศึกษามาศำดับ จังหวัดละ 3 โรงเรียน รวม 216 ห้องเรียน/โรงเรียน นักเรียนห้องละ 40 คน

1.2 แผนพัฒนาการศึกษา ระยะที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) เริ่มดำเนินงานโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตั้งแต่ปีการศึกษา 2534 เป็นต้นไป โดยกำหนดแผนการเปิดโรงเรียนตั้งแต่ปีการศึกษา 2534-2537 ปีละ 1,000 ห้องเรียน/โรงเรียน เพื่อรวมกับโครงการนำร่องแล้วจะเปิดได้จำนวน 4,200 ห้องเรียน/โรงเรียน นักเรียนห้องละ 40 คน จากนั้น ตั้งแต่ปีการศึกษา 2538 เป็นต้นไปจะไม่เปิดเพิ่มอีก

2. ด้านคุณภาพ

2.1 คุณลักษณะของนักเรียน เพื่อให้เด็กเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ดังนี้

2.1.1 ให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยมีพฤติกรรมแสดงออกในทางที่ดี

2.1.2 ให้มีความรู้และทักษะพื้นฐานในการประกอบอาชีพ โดยมุ่งเน้นอาชีพอิสระตามความสนใจและเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต

2.1.3 สามารถครองตนได้ในระบบเศรษฐกิจและสภาพสังคมปัจจุบัน มีคุณธรรมจริยธรรมมีความประพฤติดี เข้าใจความเป็นประชาธิปไตย

2.1.4 สนใจใฝ่ศึกษาหาความรู้และการฝึกปฏิบัติ เพื่อพัฒนาตนเองอยู่เสมอ

2.2 การบริหารหลักสูตรให้เกิดคุณภาพตามความต้องการ

2.2.1 จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521

(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

2.2.3 พัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องให้มีความรู้ ความเข้าใจในการปฏิบัติงาน

2.2.4 พัฒนาระบบการเรียนการสอนโดยยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลางให้ได้

ปฏิบัติจริง

2.2.5 โรงเรียนจัดรูปแบบการสอนวิชาอาชีพที่เหมาะสม

2.2.6 จัดหนังสือ/อุปกรณ์/สนับสนุนการเรียนการสอน

2.2.7 พัฒนาระบบการนิเทศ ติดตามผลและประเมินผล

2.2.8 พัฒนาการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ในปีการศึกษา 2534 สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกโรงเรียนเพื่อเปิดเป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ดังนี้

1. เปิดแล้วไม่เป็นผลกระทบกระเทือนต่อโรงเรียนที่เปิดสอนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นอยู่แล้ว

2. อยู่ในเขตพื้นที่ที่มีอัตราการเรียนต่อต่ำ การเดินทางยากลำบาก ประชากรด้อยฐานะ

ทางเศรษฐกิจและสังคม

3. โรงเรียนมีความพร้อมด้านอาคาร ห้องเรียน ครูผู้สอนและให้ สปจ. และ สปอ.

ร่วมกันพิจารณาจัดบุคลากรปฏิบัติงานในโรงเรียนขยายโอกาสได้ตามความจำเป็นและเหมาะสม

4. ผู้ปกครอง ชุมชนให้การสนับสนุน

5. ให้เปิดโรงเรียนปีละประมาณ 1 ใน 4 ของกลุ่มโรงเรียน

6. ผ่านความเห็นชอบของคณะกรรมการการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรมจังหวัด
แผนการดำเนินงาน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ วางแผนการดำเนินงานไว้ในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ระยะที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) ดังนี้

1. การเปิดโรงเรียน

เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนประถมศึกษา เพิ่มขึ้นปีละ 1,000 ห้องเรียน/โรงเรียน ห้องเรียนละ 40 คน ตามเป้าหมายของกระทรวงศึกษาธิการ เปิดได้ 4,200 ห้องเรียน/โรงเรียน ในปีการศึกษา 2537 จากนั้นจะไม่เปิดเพิ่มอีก แต่ถ้ามีความพร้อมเพียงพอ จะเปิดโรงเรียนขยายโอกาสปีละ 1,000 ห้องเรียน/โรงเรียน จนถึงปีการศึกษา 2539

2. การจัดสรรงบประมาณ

ในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กำหนดงบประมาณเพื่อดำเนินการให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ดังนี้

ตารางที่ 2 การจัดตั้งงบประมาณโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ปีงบประมาณ 2535-2539

ปีงบประมาณ	จำนวนโรงเรียน	งบประมาณ/บาท	หมายเหตุ
2535	2,500	2,257,300,000 (สำนักงานประมาณอนุมัติ 306,684,400)	รวม ค่าใช้จ่าย ทุกหมวด
2536	3,600	2,854,370,000	
2537	4,500	4,074,660,000	
2538	5,500	4,820,970,000	
2539	6,500	5,606,460,000	

3. การจัดกิจกรรม

3.1 โครงการต่อเนื่อง ได้กำหนดไว้ดังนี้

3.1.1 จัดตั้งศูนย์วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและวิชาชีพ เพื่อเป็นแหล่งความรู้และฝึกปฏิบัติของครู นักเรียนและชุมชน

3.1.2 จัดบริการสุขภาพ อนามัย สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา ทั้งด้านการรักษาพยาบาลและพัฒนาสุขภาพอนามัย

3.1.3 ฝึกอบรมพัฒนาบุคลากร ครูผู้สอน รายวิชา เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการสอน และการปรับปรุงระบบการกำหนดตำแหน่ง

3.1.4 การปรับปรุงแผนการเรียนโดยเน้นกระบวนการศึกษาและฝึกทักษะวิชาชีพ โดยประสานความร่วมมือกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน

3.1.5 พัฒนาห้องสมุดให้เป็นแหล่งความรู้และเป็นศูนย์กลางของชุมชน

3.1.6 จัดหาทุนจากภาครัฐและเอกชน ทั้งในประเทศและนอกประเทศเพื่อผู้เกี่ยวข้องได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้และประสบการณ์

3.1.7 แผนการจัดตั้งสำนักงานการขยายโอกาสทางการศึกษายกระดับขึ้นพื้นฐานเพื่อเป็นหน่วยงานรองรับการปฏิบัติงานโดยตรง

3.2 โครงการระยะสั้น ได้แก่

3.2.1 เปิดขยายการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัด 72 จังหวัด

3.2.2 ประชุมอบรมสัมมนาผู้บริหารโรงเรียนเปิดใหม่ ปีการศึกษา 2535 จำนวน 1,134 โรงเรียน รวม 1,200 คน

3.2.3 ประชุมสัมมนาศึกษานิเทศก์อำเภอ และเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง 800 คน

3.2.4 ประชุมอบรมครูผู้สอนรายวิชา 5 รายวิชา

3.2.5 จัดซื้อแบบเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 เพื่อจัดสรรให้โรงเรียนในโครงการทุกโรงเรียน

3.2.6 จัดสรรค่าตอบแทนและเงินอุดหนุนให้สำหรับโรงเรียนในโครงการ

3.2.7 จัดสรรเงินค่าครุภัณฑ์ให้ สปจ. สำหรับซื้ออุปกรณ์ให้โรงเรียนฯ

3.2.8 สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ นิเทศติดตามผลการดำเนินงานโครงการ

3.2.9 สปจ. สปอ. นิเทศติดตามผลการดำเนินงานโครงการ

3.2.10 โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

4. ประสานงาน

เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและบังเกิดผลดี สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้ประสานงานและได้รับความร่วมมืออย่างดียิ่งจากหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการมัธยมศึกษาตอนต้น ทั้งในระดับกรมและส่วนภูมิภาค ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 3 ความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในระดับกรม

หน่วยงาน	ให้ความร่วมมือช่วยเหลือและสนับสนุน
1. กรมวิชาการ	จัดอบรมผู้บริหาร ศึกษานิเทศก์ ครูผู้สอน และให้เอกสารประกอบหลักสูตรแก่ทุกโรงเรียน การจัดกลุ่มโรงเรียน
2. กรมสามัญศึกษา	ให้ความรู้ด้านการมัธยมศึกษา จัดโรงเรียนพี่เลี้ยงเป็นวิทยากรทั้งในระดับกรมและระดับโรงเรียนส่วนภูมิภาค
3. กรมการฝึกหัดครู	การฝึกอบรมครูผู้สอน ศึกษานิเทศก์
4. สสวท.	การฝึกอบรมครูผู้สอนคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และจัดสรรคู่มือครูทั้ง 2 วิชาให้ทุกโรงเรียน
5. สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู	การพิจารณาอัตราค่าจ้างครู การพัฒนาครูเพื่อเลื่อนระดับ
6. สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ	การติดตามประเมินผลและวิจัยทางการศึกษา
7. กรมการศึกษานอกโรงเรียน	ความรู้เรื่องการจัดการเรียนการสอนวิชาอาชีพ วิทยากรสอนวิชาอาชีพ สถานฝึกวิชาอาชีพ
8. กรมอาชีวศึกษา	การจัดการเรียนการสอนวิชาอาชีพ สถานฝึกวิชาอาชีพ วิทยากรสอนวิชาอาชีพ
9. ทบวงมหาวิทยาลัย	พัฒนาคุณภาพการจัดเรียนการสอน การปรับปรุงหลักสูตร
10. แหล่งภูมิปัญญาและสถานประกอบการในชุมชนท้องถิ่น	สนับสนุนการฝึกปฏิบัติวิชาอาชีพ วิทยากรพิเศษวัสดุ/ครุภัณฑ์/อุปกรณ์ ฯลฯ

5. การจัดตั้งหน่วยงานบริหารงานขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ปีการศึกษา 2533 เป็นปีเริ่มแรกที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้รับมอบหมายให้เปิดทำการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในระดับโรงเรียนประถมศึกษาขยายได้ชื่อว่า "โครงการนําร่องขยายโอกาสทางการศึกษามาคบัก" ดำเนินการบริหารงานโดยจัดตั้งเป็นโครงการพิเศษภายใต้การกำกับ ดูแล ของหน่วยศึกษานิเทศก์ ในปีเริ่มแรกนี้มีโรงเรียนในโครงการทั้งสิ้น 119 โรงเรียน

ปีการศึกษา 2534 กระทรวงศึกษาธิการมีนโยบายที่จะเร่งขยายโอกาสทางการศึกษาให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น ได้กำหนดเป้าหมายให้ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติเปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนประถมศึกษาปีละ 1,000 โรงเรียน ตั้งแต่ปีการศึกษา 2534 เป็นต้นไป จนถึงปีการศึกษา 2537 เนื่องจากเป้าหมายด้านปริมาณเพิ่มขึ้นกว่าเป้าหมายโครงการเดิมมาก จำเป็นต้องจัดทำโครงการเพื่อเสนอขออนุมัติคณะรัฐมนตรีใหม่อีกครั้ง สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จึงได้ดำเนินการให้เป็นไปตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ โดยจัดทำโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน และเปลี่ยนแปลงวิธีการบริหารโครงการเสียใหม่ เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ในขณะนั้น คือได้จัดทำโครงสร้างการบริหารงาน และการจัดองค์การเพื่อการบริหารงานดังนี้

1. แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานชุดต่าง ๆ

1.1 คณะกรรมการเฉพาะกิจขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับกรม

มีหน้าที่อำนวยการกำหนดนโยบายการบริหารงาน

1.2 คณะกรรมการดำเนินงานด้านต่าง ๆ

1.2.1 คณะอนุกรรมการคัดเลือกโรงเรียน การรับนักเรียนและจัดบุคลากร

1.2.2 คณะอนุกรรมการอนุกรรมการจัดหาวัสดุ ครุภัณฑ์ อุปกรณ์ต่าง ๆ

1.2.3 คณะอนุกรรมการด้านวิชาการ คู่มือครู การเรียน หลักสูตรอุปกรณ์การสอน

การนิเทศติดตามประเมินผล

1.2.4 คณะอนุกรรมการประชาสัมพันธ์

คณะกรรมการทั้ง 4 ฝ่าย อยู่ในความรับผิดชอบของคณะกรรมการเฉพาะกิจฯ

2. หน่วยงานบริการ

จัดตั้งศูนย์อำนวยการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อประสานการดำเนินงานขยายโอกาส ทุกระดับดังนี้

ระดับกรม เป็นหน่วยงานอยู่ในกองนโยบายและแผน มีผู้อำนวยการกองนโยบายและแผน ทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยการศูนย์ และหัวหน้าฝ่ายแผนงานและโครงการ ทำหน้าที่เป็นเลขานุการศูนย์ ระดับจังหวัด อยู่ในความรับผิดชอบของฝ่ายแผนงานและงบประมาณ มีผู้ช่วยผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัด ทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยการศูนย์ หัวหน้าฝ่ายแผนงานและงบประมาณ ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าศูนย์ หัวหน้างานบริหารทั่วไปเป็นเลขานุการศูนย์

3. ในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ระยะที่ 7 (2535-2539)

เพื่อให้การบริหารงานมีคุณภาพและเกิดผลดีสูงสุด จึงปรับปรุงการบริหารงานระดับกรม โดยยกเลิกคณะกรรมการทุกชุดในข้อ 1 พร้อมแต่งตั้งคณะกรรมการใหม่และปรับโครงสร้างของศูนย์ หน่วยงานขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นสำนักงานขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สขพ.) มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1 จัดตั้งคณะกรรมการขยายโอกาสทางการศึกษา

ให้มีหน้าที่กำกับดูแลงานขยายโอกาสทางการศึกษา ของสำนักคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล กระทรวงศึกษาธิการและสำนักคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ มีเลขาธิการคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เป็นประธาน และมีผู้อำนวยการสำนักงานขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นเลขานุการ

3.2 จัดตั้งสำนักงานการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ให้เป็นหน่วยงานระดับกอง มีหน้าที่รับผิดชอบงานการขยายโอกาสทางการศึกษา ขั้นพื้นฐาน ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติโดยตรง และให้ยกเลิกบรรดาคำสั่งสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติที่เกี่ยวกับงานขยายโอกาสทางการศึกษา ดังนี้

3.2.1 ยกเลิกคำสั่ง สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

ที่ 781/2534 ลงวันที่ 19 เมษายน 2534 เรื่อง ตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจขยายโอกาสทางการศึกษา และคำสั่ง สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ที่ 1019/2534 ลงวันที่ 17 พฤษภาคม 2534

3.2.2 ยกเลิกประกาศ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

ที่ 896/2534 ลงวันที่ 2 พฤษภาคม 2534 เรื่อง แต่งตั้งอนุกรรมการเฉพาะกิจขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3.2.3 ยกเลิกประกาศ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ลงวันที่ 24 เมษายน 2534 เรื่อง ตั้งศูนย์อำนวยการขยายโอกาสทางการศึกษา รวมทั้งอุปกรณ์ ครุภัณฑ์ ไปเป็นของสำนักงานการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3.3 กำหนดหน้าที่ของสำนักงานการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

3.3.1 รับผิดชอบงานขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของสำนักงาน คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ภายใต้การกำกับ ดูแลของคณะกรรมการการขยาย โอกาสทางการศึกษา

3.3.2 จัดทำแผนพัฒนาการศึกษาและปฏิบัติงานประจำปีงบประมาณ

3.3.3 จัดทำข้อมูลการจัดสรรงบประมาณเพื่อการจัดการเรียนการสอนใน ระดับมัธยมศึกษา

3.3.4 จัดทำรายละเอียดความต้องการด้านงบประมาณ และบุคลากร เพื่อการสอนในระดับมัธยมศึกษา

3.3.5 จัดหางบประมาณทุนจากหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ทั้งในประเทศ และต่างประเทศ เพื่อสนับสนุนการดำเนินงาน

3.3.6 จัดทำเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนในส่วนของมัธยมศึกษา เพื่อสนับสนุนการเรียนการสอน

3.3.7 จัดทำข้อมูลในการนำเสนอเพื่อพิจารณาการเปิดสอนมัธยมศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษาและจัดทำแผนรับนักเรียนแผนชั้นเรียน แผนงานอื่น ๆ เพื่อพัฒนาสุขภาพ

3.3.8 ศึกษา วิจัย ค้นคว้า เทคนิควิธีการใหม่ ๆ เกี่ยวกับการบริหาร โรงเรียน การสอนและเผยแพร่ความรู้ใหม่ไปยังโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา

3.3.9 จัดทำระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษา

2.4 แนวการดำเนินงานของโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2535) ระบุว่า

เพื่อให้การปฏิบัติงานด้านต่าง ๆ ของโรงเรียนในโครงการสามารถดำเนินงานสอดคล้อง กับนโยบาย วัตถุประสงค์ และเป้าหมายของโครงการจึงได้กำหนดแนวการดำเนินงานของ โรงเรียน ด้านการเตรียมการเบื้องต้น การจัดชั้นเรียนและการเปิดรับนักเรียน การจัดทำ ทะเบียนนักเรียนและเอกสารแบบพิมพ์ต่าง ๆ การแต่งกายของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น การ

เปิด-ปิดภาคเรียน การใช้หลักสูตร การประเมินผลและการจบหลักสูตร ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การเตรียมการเบื้องต้น มีกิจกรรมที่โรงเรียนควรดำเนินการดังนี้

1.1 โรงเรียนที่จะเปิดดำเนินการตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา มีความจำเป็นต้องประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ ให้นักเรียน ผู้ปกครอง คณะกรรมการศึกษา โรงเรียนประถมศึกษาในกลุ่มโรงเรียนและใกล้เคียง รวมทั้งประชาชนทั่วไปในท้องถิ่นได้ทราบว่า โรงเรียนจะทำการเปิดการสอนในชั้นมัธยมศึกษาตามนโยบายของรัฐบาลและกระทรวงศึกษาธิการ ก่อนดำเนินการเป็นระยะเวลาพอสมควร โดยเน้นวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

1.2 การจัดทำข้อมูลพื้นฐาน

เนื่องจากโรงเรียนจะต้องปฏิบัติการกิจเพิ่มขึ้นจากเดิม จึงจำเป็นต้องสำรวจข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับทรัพยากรที่มีอยู่ให้แน่นอน เพื่อใช้วางแผนดำเนินงาน เช่น

1.2.1 บุคลากรในโรงเรียนมีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ ตลอดจนวุฒิการศึกษา เพื่อเป็นข้อมูลในการจัดบริหารงานบุคคลภายในโรงเรียน

1.2.2 จำนวนห้องเรียน ห้องพิเศษ วัสดุครุภัณฑ์ และประสบการณ์ที่จำเป็นอื่น ๆ

1.2.3 ข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน

1.3 การประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

โรงเรียนควรติดต่อประสานงานการดำเนินงานกับกลุ่มโรงเรียน สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด และการติดต่อประสานงานความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ศูนย์การศึกษา นอกโรงเรียนจังหวัด สถานศึกษาสังกัดกรมอาชีวศึกษา ฯลฯ รวมทั้งองค์กรเอกชนสถานประกอบการและสถานประกอบอาชีพต่าง ๆ ในท้องถิ่น

1.4 การเตรียมวัสดุอุปกรณ์

โรงเรียนควรจัดให้มีวัสดุ ครุภัณฑ์ และอุปกรณ์ที่จำเป็น เช่น โต๊ะ ม้านั่ง อุปกรณ์การศึกษา สื่อการสอนในแต่ละวิชา เครื่องมือเครื่องใช้ในการสอนวิชาอาชีพ ตลอดจนเอกสารและแบบพิมพ์ต่าง ๆ

1.5 การเตรียมอาคารสถานที่

โรงเรียนจะต้องจัดเตรียมสถานที่เพื่อใช้เป็นห้องเรียน ห้องพิเศษ จัดให้มีสนาม

กีฬา พื้นที่ทำการเกษตร ตลอดจนสถานที่เพื่อใช้ประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ตามหลักสูตรอย่างเพียงพอ และเหมาะสมตามสภาพของโรงเรียน

1.6 การเตรียมบุคลากร

ในการจัดเตรียมบุคลากรโรงเรียนควรคำนึงถึงคุณวุฒิ สาขาวิชาเอก ความถนัด ความสนใจ ประสบการณ์ ความสมัครใจ ฯลฯ ในการนี้ที่ไม่มีครูที่มีวุฒิ วิชาเอก ในรายวิชาที่เปิดทำการศึกษา นอกจากนี้โรงเรียนควรแสวงหาและเตรียมบุคลากรในท้องถิ่น เพื่อจะทำหน้าที่วิทยากร ภายนอก สำหรับวิชาอาชีวต่าง ๆ อีกด้วย ทั้งนี้โรงเรียนจำเป็นต้องศึกษาและเตรียมงานทางด้านวิชาการควบคู่กันไปด้วย

2. การจัดชั้นเรียนและการเปิดรับนักเรียน

โรงเรียนที่เปิดสอนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ตั้งแต่ปีการศึกษา 2533-2535 ได้เปิดดำเนินการตามคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ ดังต่อไปนี้

2.1 คำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ ที่ สปช. 457/2533 ให้เปิดโรงเรียนในโครงการ จำนวน 119 โรงเรียน ตั้งแต่ปีการศึกษา 2533

2.2 คำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ ที่ สปช. 51/2534 ให้เปิดโรงเรียนในโครงการ จำนวน 97 โรงเรียน ตั้งแต่ปีการศึกษา 2534

2.3 คำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ ที่ สปช. 498/2534 ให้เปิดโรงเรียนในโครงการ จำนวน 1,150 โรงเรียน ตั้งแต่ปีการศึกษา 2534

2.4 คำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ ที่ สปช.175/2535 ให้เปิดโรงเรียนในโครงการ จำนวน 267 โรงเรียน ตั้งแต่ปีการศึกษา 2535

ในการจัดชั้นเรียนและการเปิดรับนักเรียนของโรงเรียนในโครงการที่เปิดดำเนินการ ตามคำสั่ง กระทรวงศึกษาธิการ (รวม 2,633 โรงเรียน) ดังกล่าวข้างต้น ตลอดจนโรงเรียน ที่จะเปิดเพิ่มเติมในปีการศึกษาต่อ ๆ ไป ให้ดำเนินการดังนี้

2.4.1 ให้เปิดทำการสอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 1 ห้องเรียน จำนวน นักเรียนห้องละประมาณห้องเรียนละ 40 คน หากต้องการจะเปิดดำเนินการมากกว่า 1 ห้องเรียน ให้แจ้งสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ส่วนโรงเรียนที่จะเข้าโครงการ เพิ่มเติมในปีการศึกษาต่อ ๆ ไป ประมาณปีละ 1,000 โรงเรียน กำหนดให้เปิดสอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 1 ห้องเรียน จำนวนนักเรียนประมาณ 40 คน/ห้องเรียน เช่นกัน

2.4.2 การจัดชั้นเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2-3 จำนวนนักเรียนและห้องเรียนที่เปิดทำการสอนให้เป็นไปตามที่เลื่อนชั้นขึ้นมาจากชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และ 2 แล้วแต่กรณี

2.4.3 การเปิดรับนักเรียนเข้าเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ให้เป็นไปตามคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ ที่กำหนดให้แต่ละปี โดยควรคำนึงถึงหลักการที่จะสนับสนุนให้ผู้ด้อยโอกาสได้เข้ารับการศึกษอย่างทั่วถึง ทั้งนี้ไม่ควรรับนักเรียนเข้าเรียนจำนวนเกินกว่าที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติกำหนดขึ้น เพื่อไม่ให้เป็นผลกระทบกระเทือนต่องบประมาณดำเนินงานด้านต่าง ๆ

2.4.4 กรณีมีนักเรียนสมัครเข้าเรียนมากกว่าจำนวนที่กำหนดให้คณะกรรมการการดำเนินงานระดับจังหวัด พิจารณาข้อยุติเกี่ยวกับวิธีการรับนักเรียน

2.4.5 นักเรียนที่เป็นโสดและมีความประสงค์ที่จะเข้าเรียนด้วยความสมัครใจ อีกทั้งผู้ปกครองให้การสนับสนุนต้องมาสมัครเข้าเรียน ณ โรงเรียนในโครงการที่เปิดสอนตามวันเวลาที่ประกาศพร้อมนำหลักฐานดังต่อไปนี้มายื่นในวันสมัคร

2.4.5.1 สำเนาทะเบียนบ้าน (พร้อมตัวจริง) ปรากฏชื่อบิดามารดา หรือชื่อผู้ปกครอง ทะเบียนบ้าน

2.4.5.2 หนังสือสำคัญแสดงวุฒิการศึกษา โดยต้องจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 หรือเทียบเท่า

2.4.5.3 เอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น ใบเปลี่ยนชื่อ นามสกุล หรือสำเนา 1 ชุด (ถ้ามี)

2.4.5.4 ในการสมัครเข้าเรียนและการเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ดำเนินการไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ

3. การจัดทำทะเบียนนักเรียน และเอกสารแบบพิมพ์ต่าง ๆ

โรงเรียนควรจัดทำเนียบการเกี่ยวกับทะเบียนนักเรียน และเอกสารแบบพิมพ์ต่าง ๆ ตามแนวทางดังนี้

3.1 เมื่อรับนักเรียนเข้าเรียนแล้ว โรงเรียนจะต้องทำทะเบียนนักเรียนขึ้นเล่มหนึ่ง แยกต่างหากจากทะเบียนนักเรียนภาคบังคับระดับประถมศึกษา โดยเริ่มต้นเลขประจำตัวนักเรียน 001 ใหม่ เมื่อนักเรียนขึ้นทะเบียนแล้ว จะมีสถานะภาพเป็นนักเรียนจนกว่าจะจบการศึกษาตามหลักสูตร หรือสิ้นสุดสภาพการเป็นนักเรียน

3.2 โรงเรียนต้องจัดให้มีเอกสารการประเมินผลการเรียนต่าง ๆ ตามที่กระทรวง
ศึกษาธิการกำหนดดังต่อไปนี้

- 3.2.1 ระเบียบแสดงผลการเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (รบ.1-๓)
- 3.2.2 แบบรายงานผลการเรียนของผู้จบหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น
- 3.2.3 สมุดประเมินผลรายวิชา (รบ.3 ๓)
- 3.2.4 สมุดรายงานประจำตัวนักเรียน (รบ.4-๓)
- 3.2.5 ใบรับรองผลการเรียน (รบ.5-๓)
- 3.2.6 ระเบียบสะสม (รบ.6-๓)

เอกสารต่าง ๆ ดังกล่าว ใบคำร้องต่าง ๆ ควรจัดให้มีตามความจำเป็นและ
ความเหมาะสม ตามแบบตัวอย่างในคู่มือการประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น
ฉบับปรับปรุงการสั่งซื้อเอกสารแบบพิมพ์ต่าง ๆ และการควบคุมเก็บรักษาให้ปฏิบัติตามคำสั่ง
กระทรวงศึกษาธิการ

4. การแต่งกายของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

การแต่งกายของนักเรียนในโครงการกำหนดแนวปฏิบัติ ไว้ดังต่อไปนี้

4.1 การเรียนภาคทฤษฎีในโรงเรียนให้นักเรียนแต่งเครื่องแบบของสถานศึกษาตาม
ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการแต่งกายของนักเรียน นักศึกษา พ.ศ. 2527 ดังนี้คือ

นักเรียนชาย : เสื้อ - ผ้าสีขาว แบบคอเชิ้ต แขนสั้น

การเกง - ผ้าสีดำ สีน้ำเงิน สีกรมท่าหรือสีกากีแบบสุภาพขาสั้น

เข็มขัด - ใช้เข็มขัดเช่นเดียวกับนักเรียนชายประถมศึกษา

(หนังสือหรือน้ำต่าย หวีเป็นโลหะรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า

ชนิดหัวกลัด นักเรียนที่เป็นลูกเสือจะใช้อัฒิเข็มขัด

ลูกเสือ แทนก็ได้)

รองเท้า - รองเท้าหนังหรือผ้าใบสีดำแบบหุ้มส้นหุ้มปลายเท้า

มีสายรัดหลังเท้า ถูงเท้าสั้นสีขาว

4.2 การแต่งกายในการเรียนภาคปฏิบัติหรือฝึกวิชาอาชีพ ให้เป็นไปตามระเบียบ
ปฏิบัติสถานศึกษา สถานประกอบการหรือสถานประกอบอาชีพอิสระนั้น ๆ

5. กำหนดการเปิด-ปิดภาคเรียน

การเปิด-ปิดภาคเรียนของชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ของโรงเรียนในโครงการให้ดำเนินการเปิด-ปิดภาคเรียนให้สอดคล้องกับหลักเกณฑ์การใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) และกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตจังหวัด โดยให้เป็นไปตามคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ ที่ สป.458/2527 ลงวันที่ 28 สิงหาคม 2527 เรื่อง กำหนดวันเปิด-ปิดภาคเรียนสถานศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งกำหนดดังนี้

ภาคเรียนที่หนึ่ง วันเปิดภาคเรียน วันที่ 16 พฤษภาคม

วันปิดภาคเรียน วันที่ 11 ตุลาคม

ภาคเรียนที่สอง วันเปิดภาคเรียน วันที่ 1 พฤศจิกายน

วันปิดภาคเรียน วันที่ 1 เมษายน

สำหรับสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาอาจเปิดทำการสอนภาคเรียนฤดูร้อน ได้ตั้งแต่วันที่ 1-30 เมษายน

อนึ่ง งานกรณีที่โรงเรียนในโครงการมีความจำเป็น ที่จะต้องเปิด-ปิดภาคเรียน ของชั้นมัธยมศึกษาให้สอดคล้องกับการเปิด-ปิดภาคเรียนของชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนเดียวกันให้อยู่ในดุลยพินิจของโรงเรียน ทั้งนี้โดยไม่กระทบกระเทือนระยะเวลาที่ทำการสอนและการประเมินผล การเรียนหากเห็นสมควรควรเปลี่ยนแปลงให้ปฏิบัติตามระเบียบแล้ว แจ้งให้สำนักงานคณะกรรมการ การประถมศึกษาแห่งชาติทราบ

6. การใช้หลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

โรงเรียนในโครงการดำเนินการจัดการเรียนการสอนต่อจากชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ถึง 3 ปี จัดชั้นเรียนในระบบโรงเรียนตามเวลาปกติของโรงเรียน โดยใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

ตารางที่ 4 แสดงโครงสร้างหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533)

กลุ่มวิชา	จำนวนคาบต่อสัปดาห์ต่อภาค								
	ม.1			ม.2			ม.3		
	บังคับ		เลือก	บังคับ		เลือก	บังคับ		เลือก
			เสรี			เสรี			เสรี
	แกน	เลือก	เสรี	แกน	เลือก	เสรี	แกน	เลือก	เสรี
1. ภาษา									
1.1 ภาษาไทย	4	-		4	1		4	-	
1.2 ภาษาต่างประเทศ	-	-		-	-		-	-	
2. วิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์									
2.1 วิทยาศาสตร์	3	-		3	-		3	-	
2.2 คณิตศาสตร์	3	-		3	-		3	-	
3. สังคมศึกษา	2	2		2	2		2	2	
4. พัฒนาบุคลิกภาพ			10			10			13
4.1 พลานามัย	1	2		1	2		1	2	
4.2 ศิลปศึกษา	1	-		1	-		1	-	
5. การงานอาชีพ									
5.1 การงาน	-	2		-	2		-	2	
5.2 อาชีพ	-	-		-	-		-	-	
รวม	14	6	10	14	6	10	11	6	13
		30			30			30	

ตารางที่ 4 แสดงโครงสร้างหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) (ต่อ)

กลุ่มอาชีพ	จำนวนคาบต่อสัปดาห์ต่อภาค								
	ม.1			ม.2			ม.3		
	บังคับ		เลือก	บังคับ		เลือก	บังคับ		เลือก
			เสรี			เสรี			เสรี
	แกน	เลือก	เสรี	แกน	เลือก	เสรี	แกน	เลือก	เสรี
กิจกรรม									
1. กิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการจัดกิจกรรมในสถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ									
1.1 กิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี หรือยุวภาษา หรือผู้นำเยาวชน		1			1			1	
1.2 กิจกรรมอื่น ๆ		1			1			1	
2. กิจกรรมแนะแนวหรือกิจกรรมแก้ปัญหานหรือกิจกรรมพัฒนาการเรียน		1			1			1	
3. กิจกรรมอิสระของผู้เรียน		2			2			2	
รวมทั้งหมด		34			34			34	

โรงเรียนต้องจัดดำเนินการให้นักเรียนเรียนวิชาต่าง ๆ และเข้าร่วมกิจกรรมตาม
โครงสร้างของหลักสูตร คือ

6.1 วิชาบังคับ 57 หน่วยการเรียนรู้ ประกอบด้วย รายวิชาในวิชาบังคับแกนและวิชา
บังคับเลือก ดังต่อไปนี้

6.1.1 วิชาบังคับแกน จำนวน	39	หน่วยการเรียนรู้
ภาษาไทย	12	หน่วยการเรียนรู้
วิทยาศาสตร์	9	หน่วยการเรียนรู้
คณิตศาสตร์	6	หน่วยการเรียนรู้
สังคมศึกษา	6	หน่วยการเรียนรู้
พลานามัย	3	หน่วยการเรียนรู้
ศิลปศึกษา	3	หน่วยการเรียนรู้
6.1.2 วิชาบังคับเลือก จำนวน	18	หน่วยการเรียนรู้
สังคมศึกษา	6	หน่วยการเรียนรู้
พลานามัย	6	หน่วยการเรียนรู้
การงาน	6	หน่วยการเรียนรู้

6.2 วิชาเลือกเสรี จำนวน 33 หน่วยการเรียนรู้ โดยให้เลือกรายการต่าง ๆ
ในกลุ่มวิชาภาษา กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์ - คณิตศาสตร์ กลุ่มวิชาสังคมศึกษา กลุ่มวิชาพัฒนา
บุคลิกภาพและกลุ่มวิชาการงานและอาชีพ

ทั้งนี้กำหนดให้นักเรียนที่นับถือศาสนาพุทธทุกคน เรียนรายวิชาพุทธศาสนาซึ่ง
เป็นวิชาเลือกเสรี ในกลุ่มวิชาสังคมศึกษา ภาคเรียนละ 1 รายวิชา ตั้งแต่ปีการศึกษา 2534

6.3 กิจกรรม จำนวน 4 คาบต่อสัปดาห์ต่อภาคเรียน ซึ่งประกอบด้วย

6.3.1 กิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการจัดกิจกรรมใน
สถานศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ คือ

6.3.1.1 กิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี หรือ ยุวกาชาด หรือผู้บำเพ็ญ
ประโยชน์ จำนวน 1 คาบ/สัปดาห์/ภาค

6.3.1.2 กิจกรรมอื่น ๆ เช่น กิจกรรมชุมนุม กิจกรรมกลุ่มสนใจและ
กิจกรรมส่งเสริมอาชีพ จำนวน 1 คาบ/สัปดาห์/ภาค

6.3.2 กิจกรรมแนะแนว หรือกิจกรรมแก้ปัญหา หรือกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้
จำนวน 1 คาบ/สัปดาห์/ภาค

6.3.3 กิจกรรมอิสระของผู้เรียน เช่น การศึกษาค้นคว้าด้วยตัวเอง จำนวน
2 คาบ/สัปดาห์/ภาค

ดังปรากฏในตารางแสดงโครงสร้างหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น ดังต่อไปนี้

7. การประเมินผลการเรียนและการจบหลักสูตร

7.1 หลักการในการประเมินผลการเรียน

สถานศึกษามีหน้าที่ประเมินผลการเรียน โดยความเห็นชอบของกลุ่มโรงเรียนในเรื่องของเกณฑ์และแนวดำเนินการเกี่ยวกับการประเมินผลการเรียน

การตรวจสอบว่าผู้เรียนได้พัฒนาไปตามจุดประสงค์ทั้งด้านพุทธิสัย ทักษะนิสัย จิตนิสัย และการนำกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้ไหม ครูผู้สอนเป็นผู้ประเมิน เนื่องจากใกล้ชิดกับผู้เรียน แต่เพื่อให้คุณภาพของผู้เรียนแต่ละโรงเรียนอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานใกล้เคียงกัน การประเมินผลการเรียนของแต่ละสถานศึกษา จึงต้องได้รับความเห็นชอบจากกลุ่มโรงเรียนในเรื่องของเกณฑ์และแนวดำเนินการเกี่ยวกับการประเมินผลการเรียน โดยการประชุมตกลงแล้วจัดทำประกาศ ให้โรงเรียนในกลุ่มทราบและถือปฏิบัติ สถานศึกษาในกลุ่มควรรายงานผลการปฏิบัติตามกลุ่มทราบเป็นระยะ ๆ เพื่อให้สามารถแก้ปัญหาข้อขัดข้องได้ทันเวลาที่ และสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลเพื่อการปรับปรุงการประเมินผลของกลุ่มในปีการศึกษาต่อไป

กลุ่มโรงเรียนจะต้องดำเนินการดังนี้

1. กำหนดอัตราส่วนของคะแนนระหว่างภาคกับปลายภาคของแต่ละวิชา
2. จัดทำจุดประสงค์การเรียนรู้ในแต่ละรายวิชา
3. เลือกและกำหนดจุดประสงค์ปลายทาง เพื่อวัดผลกลางภาคและปลายภาค
4. จัดทำข้อสอบวิชาบังคับร่วมไว้ใช้ในกลุ่ม
5. ความพิจารณาร่วมมือกันในการจัดสอนภาคฤดูร้อน เพื่อสอบแก้ตัวให้กับ

นักเรียน หรือจัดกิจกรรมอื่น ๆ ที่ส่งเสริมมาตรฐานการศึกษาของกลุ่มโรงเรียนใกล้เคียงกัน

การประเมินผลเพื่อการปรับปรุงการเรียน ควรทำเมื่อสิ้นสุดการสอนในแต่ละหน่วยย่อยและทำอย่างต่อเนื่อง เมื่อพบข้อบกพร่อง จึงทำการสอนซ่อมเสริม แล้วประเมินผลอีกครั้งหนึ่ง

การประเมินผลเพื่อปรับปรุงการเรียนจะเป็นการป้องกันปัญหาที่เกิดจากผู้เรียน
 ไม่มีความรู้เพียงพอ เมื่อเรียนครบตามหลักเกณฑ์จบหลักสูตร เนื่องจากไม่ผ่านจุดประสงค์สำคัญ
 การประเมินผลที่ตัดสินผลการเรียนเป็นการนำผลการประเมินที่ได้กระทำมา
 ตลอดภาคเรียนมาเปลี่ยนให้เป็นระดับผลการเรียน

7.2 วิธีการประเมินผลการเรียน

เน้นกระบวนการประเมินผลที่ผู้สอนจะต้องปฏิบัติให้ชัดเจน เพื่อปรับปรุงการเรียน
 การสอน ผลก่อนเรียน การวัดผลรายจุดประสงค์และการวัดผลกลางภาคเรียนอย่างน้อย 1 ครั้ง
 การประเมินจุดประสงค์ใดจะเก็บคะแนนให้แจ้งผู้เรียนทราบล่วงหน้า ส่วนคุณลักษณะด้านคุณธรรม
 จริยธรรม และค่านิยม ให้ประเมินตลอดภาคเรียน โดยไม่ใช้ข้อสอบแต่เป็นการวัดระดับคุณภาพ
 ที่แสดงออก การประเมินผลตามจุดประสงค์การเรียนรู้อาจครอบคลุมพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัย ทักษะ
 พิสัย จิตพิสัย และด้านกระบวนการ เนื่องจากหลักสูตรมีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนที่
 สมบูรณ์ที่สุด นอกจากนี้ ยังเน้นให้ผู้เรียนรู้จักคิดวางแผนและทำงานอย่างมีกระบวนการจึงต้อง
 ประเมินผลตามจุดประสงค์ในด้านกระบวนการด้วย

7.3 การเรียนซ้ำ

ให้อยู่ในดุลยพินิจของหัวหน้าสถานศึกษาที่จะกำหนดช่วงเวลาการเรียนซ้ำให้
 เหมาะสมและต้องประเมินผลตามระเบียบที่กำหนด

สถานศึกษาควรจัดให้เรียนซ้ำในภาคเรียนต่อไป อาจให้เรียนซ้ำทั้งภาคเรียน
 หรืออาจพิจารณาให้ได้ชั่วโมงว่าง ให้เวลาหลังเลิกเรียน หรือวันหยุดราชการ ทั้งนี้ ต้องนับเวลา
 เรียนให้ครบตามกำหนดไว้ของแต่ละรายวิชา หรือจัดให้ซ้ำในภาคฤดูร้อน

การประเมินผลการเรียนการเรียนซ้ำให้มีการบันทึกและเก็บคะแนนครบทุกส่วน
 โดยกำหนดการตามระเบียบประเมินทุกรายการ ผู้เรียนจึงมีสิทธิ์ได้รับระดับผลการเรียนตั้งแต่ 0-4

7.4 การตัดสินการผ่านกิจกรรม

ผู้เรียนต้องเข้าร่วมกิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการด้วยการจัดกิจกรรม
 ในสถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ 1 คาบ/สัปดาห์ โดยมีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมไม่น้อยกว่า
 ร้อยละ 80 ของเวลาเรียนทั้งหมดที่จัดกิจกรรมของแต่ละภาคเรียน และต้องผ่านจุดประสงค์สำคัญ
 ของกิจกรรมตามที่กำหนด

แม้ว่าผู้เรียนได้เรียนรายวิชาต่าง ๆ มาครบก็ถือว่าไม่จบหลักสูตร ถ้าไม่ผ่านการ
 เข้าร่วมกิจกรรมตามข้อกำหนด

7.5 การประเมินผลกิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี-ยุวกาชาด-ผู้บำเพ็ญประโยชน์

ผู้เรียนสามารถเลือกเข้าร่วมกิจกรรมหนึ่งกิจกรรมก็ได้ตามความสนใจ การประเมินใช้เกณฑ์ผ่าน (พ) และไม่ผ่าน (มพ)

เนื่องจากการจัดการเรียนการสอนกิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี กิจกรรมยุวกาชาด และกิจกรรมผู้บำเพ็ญประโยชน์ ต้องดำเนินการตามกระบวนการของกิจกรรมนั้น มีการปฏิบัติกิจกรรมตามฐาน โดยเน้นระบบหมู่/ระบบหน่วย เวลาเพียง 1 คาบ อาจไม่เหมาะสม จึงอาจจัดโดยใช้เวลาครึ่งละ 2-3 คาบได้ เมื่อครบคาบเวลาแล้ว ถ้ามีเวลาเหลือให้ผู้เรียนไปทำกิจกรรมอื่นครบตามความเหมาะสมได้ เช่น การพัฒนาชุมชน นอกจากนี้ผู้เรียนจะต้องผ่านจุดประสงค์สำคัญตามที่กำหนดไว้

กิจกรรมอื่นตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการจัดกิจกรรมในสถานศึกษา ซึ่งผู้เรียนต้องเข้าร่วมอีก 1 กิจกรรม เช่น ชุมนุมทางวิชาการ ผู้เรียนจะต้องมีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของเวลาที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ต้องทำกิจกรรมและผ่านวัตถุประสงค์ให้ครบถ้วน สถานศึกษาอาจให้ผลการเรียนเข้าร่วมกิจกรรมเป็นคะแนนหรือระดับผลการเรียนได้ส่วน การกรอกผลการเข้าร่วมกิจกรรมในระเบียบ ให้ใช้อักษร "พ" และ "มพ"

7.6 เกณฑ์การจบหลักสูตรชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ผู้เรียนที่จะได้รับการนิยามอนุมัติให้จบหลักสูตรได้ ต้องมีคุณสมบัติดังนี้

7.6.1 ต้องเรียนวิชาบังคับและวิชาเลือกเสรีตามที่กำหนดไว้ในโครงสร้าง จำนวน 90 หน่วยการเรียนรู้ และทุกรายวิชาต้องได้รับการตัดสินผลการเรียน หากมีผลการเรียน "ร" หรือ "มร" ติดอยู่แม้เพียง 1 รายวิชา ถือว่าไม่ครบหลักสูตร

7.6.2 ต้องได้หน่วยการเรียนรู้วิชาบังคับแกนภาษาไทยและสังคมศึกษาครบทุกรายวิชา จะติด "ร" หรือ "มร" ในรายวิชาเหล่านี้ไม่ได้

7.6.3 ต้องได้หน่วยการเรียนรู้รวมทั้งสิ้นไม่น้อยกว่า 80 หน่วยการเรียนรู้ จากจำนวน 90 หน่วยการเรียนรู้ (ได้ระดับผลการเรียน 1-4)

7.6.4 ต้องร่วมกิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ 2 กิจกรรม โดยมีเวลาร่วมกิจกรรมไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของเวลาที่จัดกิจกรรมในแต่ละภาคเรียน และต้องผ่านจุดประสงค์สำคัญของกิจกรรมตามที่กำหนด

กิจกรรมนี้ให้เลือกกิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี หรือกิจกรรมยุวกาชาด หรือกิจกรรมผู้บำเพ็ญประโยชน์เป็นกิจกรรมบังคับ 1 คาบต่อสัปดาห์ และเลือกกิจกรรมอื่นอีก 1 คาบ/สัปดาห์

7.7 การโอนผลการเรียน

7.7.1 สถานศึกษาจะอนุญาตให้ผู้เรียนเรียนรายวิชาต่าง ๆ และรับโอนผลการเรียนจากสถาบันอื่น ๆ ในการนี้

7.7.1.1 วิธีอาชีวะจากแหล่งวิทยากร สถานประกอบการ หรือสถานประกอบอาชีพอิสระตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ

7.7.1.2 วิชาบังคับเลือก วิชาเลือกเสรี หรือวิชาที่ต้องเรียนซ้ำและสถานศึกษา ไม่เปิดสอนวิชานั้นให้ผู้เรียนวิชาดังกล่าวจากสถานศึกษาที่กระทรวงศึกษาธิการรับรอง ทั้งนี้ ให้สถานศึกษาทั้งสองแห่ง ตกลงร่วมกันในการสอนและรับโอนผลการเรียน

7.7.2 ผู้เรียนที่ย้ายสถานศึกษา และสถานศึกษาแห่งใหม่ยินยอมรับเข้าเรียน ให้ผู้เรียนนำระเบียบแสดงผลการเรียนจากสถานศึกษาไปให้สถานศึกษาใหม่และให้สถานศึกษาใหม่รับโอนผลการเรียนทุกรายวิชาจากสถานศึกษาเดิม

การโอนผลการเรียนระหว่างหลักสูตรให้เป็นไปตามคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ

2.5 หลักการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนประถมศึกษา

ในการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนประถมศึกษาในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้ประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของโครงการ โรงเรียนโดยเฉพาะผู้บริหาร มีหน้าที่รับผิดชอบในการบริหารงานโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ

การบริหารโรงเรียนของโรงเรียนประถมศึกษานั้น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้กำหนดภารกิจไว้ 6 องค์ประกอบคือ

1. งานวิชาการ
2. งานกิจการนักเรียน
3. งานบุคลากร
4. งานธุรการและการเงิน
5. งานอาคารสถานที่
6. งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

งานแต่ละด้านมีความสำคัญในการเป็นองค์ประกอบของการบริหารโรงเรียนเท่าเทียมกัน แต่ถ้ามองในภาพรวมแล้ว งานที่จะส่งผลต่อเด็กนักเรียนมากที่สุดและเป็นหัวใจของการบริหารคือ งานวิชาการ

ภิญญ์ สาร (2516) ได้ให้ความหมายของการบริหารงานวิชาการว่าหมายถึง การบริหารกิจกรรมทุกชนิดในโรงเรียน ซึ่งเกี่ยวข้องกับการปรับปรุงพัฒนาการสอนนักเรียนให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพมากที่สุด

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารสถานศึกษา โดยมีการจัดกิจกรรมทุกอย่างที่เกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียน การสอนให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน

สำหรับโรงเรียนประถมศึกษา มีขอบข่ายงานวิชาการครอบคลุมงานต่าง ๆ ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2528)

1. งานด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้
2. งานการเรียนการสอน
3. งานวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน
4. งานส่งเสริมการสอน
5. งานวัสดุและประเมินผล
6. งานห้องสมุด
7. งานนิเทศการศึกษา
8. งานด้านวางแผนและกำหนดวิธีดำเนินงาน
9. งานประชุมอบรมทางวิชาการ
10. งานวิชาการที่กำหนดไว้ในระเบียบกฎหมายและข้อบังคับ

ได้แก่ งานปฏิบัติตามระเบียบกฎหมาย และข้อบังคับกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการประเมินผลการเรียน ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 และพุทธศักราช 2524 และงานการออกประกาศนียบัตรตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการออกประกาศนียบัตร

ปรียาพร อนุตรโรจน์ (2535) ได้กำหนดขอบข่ายของงานวิชาการ ไว้ดังต่อไปนี้

1. การวางแผนเกี่ยวกับงานวิชาการ เป็นการวางแผนที่เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร และการนำหลักสูตรไปใช้ การจัดการล่วงหน้าเกี่ยวกับการเรียนการสอน ได้แก่ แผนปฏิบัติงาน วิชาการ โครงการสอน บันทึกการสอน

2. การจัดดำเนินงานเกี่ยวกับการเรียนการสอน เพื่อให้การสอนในสถานศึกษา ดำเนินไปด้วยดี และสามารถปฏิบัติได้ ได้แก่ การจัดตารางสอน การจัดชั้นเรียน การจัดครูเข้าสอน การจัดแบบเรียน การปรับปรุงการเรียนการสอน

3. การจัดบริการเกี่ยวกับการเรียนการสอน เป็นการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกและ การส่งเสริมการจัดหลักสูตรและโปรแกรมการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ ได้แก่งานการจัดสื่อการเรียน การสอน การจัดห้องสมุด การนิเทศการศึกษา

4. การวัดและประเมินผล กระบวนการเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการตรวจสอบ และวิเคราะห์ผลการเรียน

การบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิภาพจะช่วยให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างราบรื่น มีประสิทธิผล อันเป็นการสนับสนุนให้โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานประสบความสำเร็จบรรลุวัตถุประสงค์ ผู้วิจัยจึงประสงค์จะศึกษานี้ เรื่องนี้ ซึ่งจะช่วยหาแนวทางที่สามารถนำผลที่ได้มาใช้ เป็นแนวทางในการดำเนินงานของโครงการต่อไป

2.6 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2533) ได้รายงานการวิจัยเรื่องความเป็นไปได้ของการจัดการมัธยมศึกษาให้เป็นการศึกษาเพื่อปวงชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพทั่วไป ซึ่งจะชี้ให้เห็นถึงศักยภาพในการจัดการบริการการมัธยมศึกษาของรัฐ/ เอกชน เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างสภาพที่เป็นอยู่กับศักยภาพในการจัดการบริการการมัธยมศึกษา และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความต้องการการศึกษาต่อขั้นมัธยมศึกษา กับองค์ประกอบด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชน เพื่อหาแนวทางในการจัดการการมัธยมศึกษา เพื่อปวงชนที่สอดคล้องกับศักยภาพในการจัดบริการการมัธยมศึกษาของรัฐและเอกชน และความต้องการทางการศึกษาของชุมชน จากความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง

ประชากร ได้แก่ กลุ่มบุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการมัธยมศึกษาประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาทั่วประเทศ ศึกษาธิการอำเภอทั่วประเทศ ผู้นำชุมชน ได้แก่ กำนันหรือผู้ใหญ่บ้าน และหรือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หัวหน้าครัวเรือนที่มีบุตรกำลังเรียนชั้นประถมศึกษาหรือออกจากโรงเรียนแล้วไม่เกิน 5 ปี โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน

ผลการวิจัยพบว่า ศักยภาพในการจัดการการมัศึกษานั้น ครูมัธยมศึกษา 1 คน ควรจะต้องรับผิดชอบสอนนักเรียนให้ได้ 20 คน และห้องเรียนแต่ละห้องจะต้องรับนักเรียนเข้าเรียนได้เต็มที่ตามเกณฑ์ 40 คน ผู้ปกครองร้อยละ 80 ต้องการส่งบุตรเข้าเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษา แต่เหตุผลในการไม่ส่งบุตรเรียนต่อในระดับมัศึกษานั้น เพราะฐานะยากจน และไม่เห็นความสำคัญของการศึกษา

แนวทางการจัดการมัธยมศึกษาตอนต้น มี 3 แนวทางคือ

1. เป็นแบบให้เปล่าแต่ไม่บังคับ
2. จัดเป็นการศึกษามากบังคับ
3. จัดฝึกอาชีพสำหรับผู้จบ ป.6 ให้เป็นการศึกษามากบังคับ และควรมีการเรียนแบบ

เต็มเวลา การปรับปรุงเนื้อหาวิชาให้เหมาะสมกับความต้องการของชุมชนมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ ควรจะกำหนดนโยบาย ที่จะส่งเสริมให้ผู้ปกครองส่งบุตรหลานเข้าเรียนต่อมากขึ้น โดยเสนอแนะมาตรการดังนี้ (1) ควรจัดสวัสดิการให้นักเรียน เช่น ทุนการศึกษาอาหารกลางวัน ขานพาหนะและหารายได้ระหว่างเรียนให้กับนักเรียน (2) จัดหางานให้ผู้เรียนจบแล้วมีงานทำ (3) เปิดชั้นเรียนมัธยมศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้มากขึ้น (4) เปิดโรงเรียนมัธยมศึกษาระดับตำบล เพิ่มมากขึ้นและปรับปรุงคุณภาพโรงเรียนที่มีอยู่แล้วให้สูงขึ้น (5) จัดหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น (6) กำหนดคุณสมบัติผู้ที่จะเข้าทำงานทั้งในภาครัฐและเอกชน อย่างน้อยต้องจบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เช่น ตำแหน่งต่าง ๆ ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล เป็นต้น

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2533) ได้รายงานผลการวิจัยเรื่อง การติดตามผลผู้จบการศึกษาระดับประถมศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษากระบวนการเข้าสู่ตลาดแรงงานในรูปแบบต่าง ๆ ของผู้ที่จบการศึกษาระดับประถมศึกษาและปัจจัยที่เกื้อหนุนให้เกิดความสำเร็จในด้านอาชีพ โดยมีความมุ่งหวังที่จะนำผลมาพิจารณากำหนดแนวทางการจัดการศึกษาระดับต่าง ๆ ทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียนให้สอดคล้องกับความต้องการในงานอาชีพ และการดำรงชีวิตต่อไป

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาเป็นคณาจารย์ในสถานศึกษาประกอบการ จำนวน 789 คน กระจายกันไปใน 5 ภาค ๆ ละ 2 จังหวัด รวมทั้งกรุงเทพมหานครด้วย เป็น 11 จังหวัด โดยมีอายุไม่เกิน 25 ปี ผู้หญิงมากกว่าผู้ชายถึงเท่าตัว ส่วนใหญ่ยังเป็นโสดเกือบร้อยละ 40 ที่ไม่จบการศึกษามากบังคับ สาเหตุที่ไม่สามารถเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาได้เนื่องจากความยากจน บิดามารดาส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม และมีการศึกษาไม่เกินภาคบังคับภูมิลำเนาเดิมจากภาคตะวันออก เชียงเหนือมากที่สุด

ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการเข้าสู่ตลาดแรงงานจากผู้แนะนำซึ่งจะเป็นคนใกล้ชิด เช่น เพื่อน ญาติ โดยไม่มีความรู้เกี่ยวกับงานที่จะเข้าไปทำว่าจะต้องทำอะไร และปัจจัยที่มีส่วนเอื้ออำนวยให้เกิดความสำเร็จในการประกอบอาชีพมี 3 ประเภท คือ (1) ปัจจัยพื้นฐาน ได้แก่

ความขยัน อดทน ประหยัด ฉลาด ประหยัด ฉลาด ซื่อสัตย์ สุขภาพดี มนุษย์สัมพันธ์ดี มีความสามารถ ใฝ่ใฝ่ในงาน ตรงเวลา และใฝ่หาความรู้เพิ่มเติม (2) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ท่าเลที่ตั้ง ครอบครัวเพื่อนฝูงและสภาพการณ์ที่เอื้ออำนวยต่อการประกอบอาชีพ (3) ปัจจัยที่เป็นเงื่อนไขเฉพาะกรณี ได้แก่ ความต้องการที่จะหนีจากสังคมเก่าที่ยากจน ความต้องการเป็นที่ยอมรับของสังคม

ข้อเสนอแนะโรงเรียนน่าจะได้สนับสนุนในด้านการดำเนินอาชีพ เช่น การค้าขาย และการบริการ โดยการสร้างสถานการณ์จำลอง เช่น ในรูปสหกรณ์โรงเรียนมีนักเรียนเป็นผู้ดำเนินการมีครูเป็นผู้ดูแลใกล้ชิด ทำให้นักเรียนมองเห็นกระบวนการการซื้อขาย การบริการเพื่อเป็นแนวคิดในการประกอบอาชีพ หลังจากจบการศึกษามาศึกษาในระดับมัธยมศึกษา นอกจากนั้นยังจะต้องฝึกฝนลักษณะต่าง ๆ ซึ่งจำเป็นต่ออาชีพในภายหลัง เช่น ความขยัน ประหยัด อดทน ตรงต่อเวลา ซื่อสัตย์สุจริต ฯลฯ เหล่านี้เป็นต้น

กรมวิชาการ (2535) ได้รายงานการวิจัยเรื่อง แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อขยายโอกาสทางการศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาอุปสรรคและแนวทางในการแก้ไข ในการดำเนินการจัดการศึกษาในโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ทั้งในระบบศึกษาความต้องการในการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนในโรงเรียน ในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ศึกษาและพัฒนาแนวทาง/รูปแบบการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน ในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา กลุ่มเป้าหมายในการศึกษาเป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ในโครงการนำร่องขยายการศึกษามาศึกษาในระดับมัธยมศึกษา ในปีการศึกษา 2533 สังกัด สปช. จำนวน 119 โรงเรียน สาขาโรงเรียนมัธยมศึกษาและโรงเรียนเปิดใหม่ตั้งแต่ปี 2532 เป็นต้นไป สังกัดกรมสามัญศึกษา จำนวน 368 โรงเรียน ในปีการศึกษา 2534 จะศึกษาและพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน และจะนำผลการวิจัยไปทดลองพัฒนาโรงเรียนในปี 2535

ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนนำร่องของประถมศึกษาจะเริ่มพบปัญหาในเรื่องอาคารสถานที่ หากขยายระดับชั้นและห้องเรียนมากขึ้นแต่ในอีก 1-2 ปีข้างหน้า สาขาโรงเรียนมัธยมศึกษาจะมีความพร้อมอย่างสมบูรณ์ในด้านอาคารสถานที่ ในด้านวัสดุอุปกรณ์ ในการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนทั้ง 2 ประเภทยังไม่เพียงพอ และสาขาโรงเรียนมัศึกษายังไม่มีวัสดุอุปกรณ์เป็นของตนเอง ต้องแบ่งหรือยืมจากโรงเรียนพี่เลี้ยง

ด้านบุคลากร โรงเรียนขยายโอกาสยังไม่เพียงพอและมีความกดดันไม่ตรงวิชาที่สอน ส่วนครูที่สอนในสาขาโรงเรียนมัธยมศึกษาต้องสอนทั้งโรงเรียนพี่เลี้ยงและสาขาโรงเรียน

ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนขยายโอกาส ผู้บริหารและครูในโรงเรียน มีความรู้ความเข้าใจหลักสูตรฉบับปรับปรุงน้อย ส่วนสาขาโรงเรียนมัธยมศึกษา เคยจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรเดิม ซึ่งไม่มีปัญหามากนัก

ด้านการจัดการเรียนการสอน ผู้บริหารและครูพยายามจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สนองตามหลักสูตรและคุณภาพของผู้เรียน (ผลการใช้หลักสูตร) โดยทั่วไปโรงเรียนทั้ง 2 ประเภท มีผลการเรียนเท่า ๆ กับโรงเรียนทั่วไป ปัญหาคือ นักเรียนไม่สนใจวิชาชีวะ โรงเรียนมุ่งเน้นการเรียนการสอนวิชาสามัญ เนื่องจากผู้ปกครองและนักเรียนต้องการ

ด้านความพึงพอใจของผู้ปกครองและชุมชน จากการติดตามประเมินผลสาขาโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดอุดรธานี พบว่า ผู้ปกครองร้อยละ 81 มีความพึงพอใจในการจัดการเรียนการสอนในสาขาโรงเรียนมัธยมศึกษา

ด้านความต้องการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน ความต้องการความช่วยเหลือจากหน่วยงานอื่น ๆ ของโรงเรียนโดยเฉพาะกรมวิชาการ คือ เอกสารหลักสูตร แผนการสอน คู่มือครู

ด้านรูปแบบของการจัดการศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษานั้น หน่วยงานใดจัดก็ได้ หากแต่ควรระบุเป้าหมายวัตถุประสงค์ของการจัดให้ชัดเจนแยกจุดเน้น เพื่อที่แต่ละหน่วยงานจะได้กำหนดกลยุทธ์การดำเนินงานให้เหมาะสม และได้ผลตรงเป้าหมายมากที่สุด ถ้าสามารถแยกให้ชัดเจนว่า หน่วยงานใดรับผิดชอบระดับใดจะช่วยให้ผู้ปฏิบัติสามารถดำเนินการได้เต็มที่และพัฒนาคุณภาพโรงเรียนควรดำเนินงานเป็นระยะตั้งแต่การวางแผน กำหนดแนวทางและวิธีการพัฒนาลงมือปฏิบัติและประเมินผลเป็นระยะจะช่วยพัฒนาโรงเรียนอย่างเป็นระบบ

ข้อเสนอแนะ การจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาต้องเน้นที่คุณภาพการศึกษาจึงจะทำให้ประชาชนเห็นคุณค่าของการศึกษา และการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็น 9 ปี ต้องค่อยเป็นค่อยไป ไม่ควรดำเนินการอย่างเร่งด่วน ควรได้มีการเตรียมพร้อมในด้านต่าง ๆ โดยจัดทำในโรงเรียนมัธยมศึกษาประจำอำเภอ และตำบล จะเพิ่มความมั่นใจและพึงพอใจให้แก่ผู้ปกครองได้

ประเสริฐ บุญท้าว (2533) ได้ศึกษาสภาพการดำเนินงานในโรงเรียนนำร่องขยายโอกาสทางการศึกษาภาคบังคับในโรงเรียนประถมศึกษา เขตการศึกษา 9 พบว่าการเตรียมความพร้อมให้กับครูผู้สอน การบริหารหลักสูตรเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมแนะแนว การเปิดโอกาสให้นักเรียนทำกิจกรรมด้วยตนเองมีค่อนข้างน้อย โรงเรียนขาดระบบการจัดแนะแนว ปัญหาที่พบได้แก่ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การจัดวิชาเลือกเสรี การบริหาร วัสดุ อุปกรณ์ และปัญหาการประเมินผลการเรียน

ทองอ่อน ปัตถาวโร (2534) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง "การติดตามการดำเนินงานโครงการนําร่องขยายการศึกษามาคับในเขตการศึกษา 9 พบว่า โรงเรียนประถมศึกษาที่มีความพร้อมด้านอาคารสถานที่ และบุคลากรโรงเรียนนี้เลี้ยงให้ความช่วยเหลือด้านวิชาการ ด้านแรงงาน ให้กำลังใจ มีปัญหาด้านงบประมาณล่าช้าไม่เพียงพอ โรงเรียนสามารถเตรียมความพร้อมและจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ดี แต่มีปัญหาเรื่องสื่ออุปกรณ์ขาดแคลน การการสอนของครูมีมากขึ้น ผู้บริหารโรงเรียนเห็นด้วยกับการขยายการศึกษามาคับเพิ่มขึ้นอีก 3 ปี ด้วยวิธีบังคับ ผู้ปกครองส่งลูกเรียนต่อระดับมัธยมศึกษาเพราะต้องการให้ลูกประกอบอาชีพได้ สาเหตุที่ผู้ปกครองไม่ส่งลูกเรียนต่อเพราะสภาพความยากจนและต้องการให้ลูกช่วยทำงาน

ดุสิต ปรีพูล (2534) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง "การติดตามการดำเนินงานโครงการนําร่องขยายการศึกษามาคับในเขตการศึกษา 10" พบว่า โรงเรียนมีความพร้อมในด้านต่าง ๆ ผู้บริหารและครูผู้สอนมีความรู้ ความสามารถ โรงเรียนนี้เลี้ยงให้ความช่วยเหลือ ประชาชนให้ความช่วยเหลือด้านแรงงาน ด้านทุนและวัสดุครุภัณฑ์ โรงเรียนเปิดสอนหลักสูตรด้านอาชีพได้ สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น แต่ขาดอุปกรณ์ ปัญหาการดำเนินงานได้แก่ งบประมาณไม่เพียงพอล่าช้า การพัฒนาบุคลากร ขาดสื่อ การนิเทศ ผู้เกี่ยวข้องเห็นว่าควรขยายการศึกษามาคับและเน้นว่าควรเปิดสอนเน้นทั้งวิชาการและวิชาชีพ ผู้ปกครองส่งลูกเรียนเพราะต้องการให้หางานทำช่วย ไม่ส่งลูกเรียนต่อเพราะยากจนต้องการใช้แรงงาน

ณรงค์ พร้อมภิรม (2535) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง "การติดตามการดำเนินงานตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติในเขตการศึกษา 10 พบว่า โรงเรียนมีความพร้อมด้านอาคาร สถานที่ ขาดแต่ห้องปฏิบัติการวิทยาศาสตร์และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ บุคลากรมีความพร้อมแต่ขาดการพัฒนาความรู้ทางวิชาการ และการใช้หลักสูตร ด้านงบประมาณไม่พร้อมล่าช้า สื่ออุปกรณ์การสอนเดิมมีอยู่มากแต่ไม่เหมาะสมกับหลักสูตรใหม่จึงขาดแคลน ด้านความเหมาะสมของจำนวนนักเรียนส่วนมากอยู่ระหว่างห้องเรียนละ 40 คน หรือ 30 คน

สุวิทย์ นิคมภักดิ์ (2535) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง "การติดตามการดำเนินการตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในเขตการศึกษา 9" พบว่า โรงเรียนมีความพร้อมด้านอาคารสถานที่ แต่ยังขาดห้องปฏิบัติการและอุปกรณ์ต่าง ๆ การกระจายครูยังไม่สมดุล โครงการนี้ช่วยส่งเสริมการประกอบอาชีพของท้องถิ่น รูปแบบการจัดกิจกรรมยังเหมือนระดับประถมศึกษา ผลการดำเนินงานพบว่าอยู่ในระดับดี ผู้เกี่ยวข้องสนับสนุน

ให้ขยายการศึกษา เพิ่มอีก 3 ปี โดยประชาชนมีความเห็นว่าจะไม่ควรบังคับ แต่ข้าราชการเห็นว่าควรบังคับ

พรเทพ กัณหาทุ์ (2536) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง "การประเมินผลการดำเนินงานโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานประถมศึกษาจังหวัดตาก" พบว่า ปัจจัยที่ได้รับการจัดสรรและสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติยังไม่เพียงพอ ด้านกระบวนการดำเนินงานของโรงเรียนนั้นโรงเรียนมีความพร้อม และการบริหารหลักสูตรอยู่ในระดับดี เป้าหมายการดำเนินการด้านปริมาณและคุณภาพ โรงเรียนส่วนใหญ่ยังไม่สามารถรับนักเรียนได้ตามเกณฑ์ที่กำหนด ด้านคุณภาพนักเรียนมีลักษณะที่พึงประสงค์ในด้านการพึ่งพาตนเอง การมีความรู้พื้นฐานในการประกอบอาชีพ การครองตนอยู่ในระดับมาก ผู้บริหารและครูผู้สอนมีความเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานเหมือนกัน